Ostravický, Ceněk
Piseň o Ondrášovi

PG
5038
0785P5
1906

E. Ostravický:

Píseň o Ondrášovi

1906

Nákladem

„Revue moravsko-slezské“

v Mor. Ostravě

vyšlo:

J. UHER: Kapitoly o lidech kočovných a jiná prosa.
Cena K 3·60.

J. KALUS: Valašsko v písních.
Cena K 2·—.

Č. OSTRAVICKÝ: Píseň o Ondrášovi.
Cena K 1·—.

Vzdělávacím spolkům 10% slevy.

Čeněk Ostravický:

Píseň o Ondrášovi

II. vydání.

Cena 1 K.

Mor. Ostrava 1906.
Nákladem „Revue moravsko-slezské".
I. spol. knihtiskárna v Pol. Ostravě.

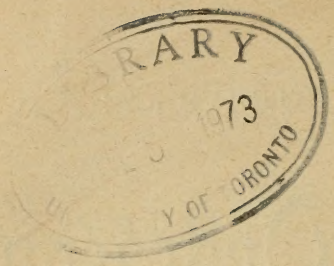

PG
5038
O785P5
1906

Současným

pracovníkům slezským,

kteří upevňují a střeží nejsvětější statky národa

mého,

na skrovný důkaz nejvyšší úcty a vážnosti

připisuje

Č. O.

„— — — dva nové oltáře vztyčeny budou na půdě zúrodněné božským Heslem."

„A ruka národa, jenž dá počin, napíše na jeden O t č i n a, na druhý L i d s t v o. Jako dítky téže matky, jako shromáždění bratří, sejdou se národové kolem oněch oltářů a obětovati budou v pokoji a lásce."

Mazzini: „Úvahy".

Úvodem.

Ondráš — toť *Člověk!* Toť problém našeho současného českého člověka ve Slezsku, jehož jméno je *tisíce*, jehož údělem je bezpráví, útisk, tyranie, jejíž jméno známe všichni, toť náš bratr, bratr každého, kdož touží po pravdě, po volnosti, po životu člověka jedině důstojném, bratr každého našince, jenž bezprávně tepán jsa, pozvedá ruku svou, aby se bránil.

Tak dle mého náhledu bylo by dnes na Ondráše pohlížeti; toť význam, jaký pro dnešní doby Ondrášovi podložiti dlužno.

A nechť kdokoliv z nás mladších upírá zraky své k Lysé, aby postřehnul postavu pána skalného toho hradu, nečiní tak proto, aby vzýval Ondráše zbújníka, to, co snad skutečně stinného na něm bylo, ale proto, aby vzýval tu živou, svrchovanou sílu lidovou, tu jiskru boží, tu touhu po samostatnosti, po volnosti, po právu a spravedlnosti, kteráž v Ondrášovi tak žhavým plamenem na povrch pronikla; proto, aby se pokusil alespoň trochu poodsunouti těžký ten balvan, pod kterým jiskry svatého plamene v popeli klopotného, všedního života stále doutnají.

Ondráš — toť *symbol*, za kterým tají se zárodky, prvky oné veliké emancipace malého našeho člověka, k níž tento tak svízelně kráčí, k níž však dříve či později dospěti musí a ku kteréž všichni jemu napomáhati musíme, protože v ní tkví hluboký smysl naší vlastní budoucnosti, budoucnosti nás všech.

A proto chybuje ten, kdo na historickém Ondrášovi jen stinné stránky pozorovati chce, jako zas chybovati bude ten, kdo při čtení této básně by *Dnešek* se zřetele ztratil. Neboť ne Ondráš-Zbůjník, ale Ondráš-Člověk jest základem její stavby.

Nouměřice, rok 1901.

Spisovatel.

I.

Návrat.

Chladný větřík po vršinách vane,
po vršinách, po vysokých horách,
nehybných a dumných, obrovitých.
Od severu, od Slenzy až dalné,
od Baltu až nehostinných břehů
chladný dýše přes krajiny rodné,
zemí slezskou, krásnou, požehnanou.
A kde javor osamělý v poli
a kde vrba nad vodou se kloní
a kde bory vážné dumy snují,
zaševelí, zahovoří snivě,
jako hudec v mlčenlivé struny
v sněť a listí umnou sáhne rukou
a jak hudba tajemná a sladká
zašumí to javorem i vrbou,
lípou stinnou, zadumaným borem.

Chladný vane po nivách a dolech,
chladnější však na vysokých horách,
po temenech tvrdých, zahrocených,
dešti, vichry, blesky ošlehaných.
Hle, jak pnou se, hle, jak do vysoka
čela svoje vypínají tvrdá!
Hle, jak vzhůru mocně zvedají se,
jako vlny v rozbouřeném moři,
zkamenělé za pokynem Tvůrce!
A jak vůdce, král jak říše mocné

mohutná z jich středu pne se Lysá,
obrovitá, dumná, majestátní,
zírající po dalekých vrších,
po krajinách vzdálených i blízkých,
zvedající tvrdé čelo svoje
jako výzvou, žalobou jak němou
vzhůru v nebe. —

Avšak plné míru,
plné dumy, veleby a klidu
klenulo se nebe nad vší zemí — :
ani stínu, ani chmury temné
nebloudilo širém po blankytu,
z něhož luny jasně bledá líce,
strážné, kouzelné to oko noci,
a s ní světů nespočetných světla
plála tiše magickým svým leskem,
luzným tak a skvoucím v temno noci.

A po nivách, po krajinách dalných
a po dolech, po lesích a stráních,
po úbočích, po vysokých horách
ticho velké, hluboké a dumné
rozestřelo perutě své bajné
a sen tichý, kouzelník ten starý,
mlčenlivý poutník němých nocí,
kráčel světem kroky neslyšnými.
Patou svojí dotýkal se země,
čelem svým se ve blankytu ztrácel
a ve zraku planuly mu hvězdy.

Ticho vůkol, ticho neobsáhlé!

Pojednou — slyš! zachvělo se sněti
v spícím boru na úbočí Lysé!
Náhle křídly zatřepala sojka,

vyrušená ze dřímoty tiché,
zatřepala, do výše se vznesla,
nový, jistší hledajíc si úkryt,
a na palouk u jeskyní tmavých
postava se vynořila muže
ze tmy lesa krokem ostražitým.
Zrakem orlím rozhlíží se vůkol,
rukou tiše pokynula k lesu,
z něhož tlupa vykročila mužů
ozbrojených, chmurných, mlčenlivých,
sbor jak duchů tajemných a dumných
z podsvětí by němě se to nořil,
tajemné by zahájil tu sněmy.

Kdože jsou ti divní hosté noční,
zachmuření, ozbrojení, němí?
Kdože jsou ty zjevy tajuplné,
mlčenlivě stoupající vzhůru
ku gigulce Lysé zadumané? — —
Ondráš to a vojsko jeho věrné!
Zbůjnická to chasa odhodlaná,
zbytek těch, jež za právo a volnost,
za svobodu, lidskost, spravedlnost
proti pánům v zápas vedl Ondra
v zápas tvrdý, odvážný a marný.
Psanci jsou to nešťastní a bědní,
stíhaní a štvaní kletbou panskou,
zapuzení od svých krbů rodných,
kterým není lásky ženy věrné,
kterým není těchy děvušiny,
kterým není pocel matky rodné,
ani úsměv, zatoužení děcka,
ani tepla srdce oteckého. —
Hlouček mužů, nad nimiž jak mračno
černý osud zatracení, zmaru

ve vzduchu se chvěl a chvíli každou
svrhnouti je hrozil v propast hrůznou, —
druž to těch, již s Ondrou, vůdcem milým,
Janošíka sledujíce rotu,
rodné země opustili prahy,
aby postrach šířili a úděs
v srdcích pánů po slovenských tvrzích,
aby zrádcům, tyranům a zhoubcům,
duším kletým, cizáckým a zpupným
metlou boží byli trestající.

Avšak touha po krajinách rodných,
tajemný ten úděl lidských srdcí,
kouzelný ten pták, jenž v kraji cizím
takým tklivým, touhy plným hlasem
hruď nám plní, srdce, duši celou,
že zrak tesknĕ otáčí se v stranu,
rodný kraj kde v dálce, v dálce siné —
a že srdce, duše, bytost celá
jedinou se vroucí touhou zvlní,
pozdraviti rodných krajů prahy,
zříti zas ta všecka místa drahá,
vzpomínek jež poutem nejmocnějším
navždy spjala srdce naše k sobě, — —
tato touha i ty psance bědné
zpátky vedla z luhů pobratimských. —

Zastavila v posled četa chodců
u skaliska, v měsíčné jež září
fantastické po plošině stíny
do daleka, dlouze rozkládalo,
a co Ondáš širák smeknul s hlavy,
širokou by setřel dlaní s čela
potu krůpěje, jež horké, velké
jako perly v lesku luny plály,

tváří vážnou, snědou, uzardělou
druhům vstříc se zvolna poobrátil
a ret jeho takto zahovořil:

„Chlapci moji, hle, jsme doma, doma!
Doma jsme, kam všech nás touha mocná
kroky naše z cizích vedla krajů,
jako maják světlý z břehů moře
v nocích černých, bouřných, děsuplných
světlem svojím bloudící když koráb
k sobě vede, k břehu záchrannému.
A jak slunka smavá vzplane záře,
rodných krajů doliny a lány
toužebným se zjeví zrakům našim,
doliny a lány, nivy, lesy,
samoty a vísky rozptýlené
a v nich drahé, rodné chatky naše.
Avšak — běda, běda, chlapci moji! —
Vy jen z dálky vše to zříti smíte,
z dálky jen vám popatřiti možno
na ves rodnou, na chaloupky rodné
a na všecka známá, milá místa,
z dálky pouze, pochopů k níž kletých
nedohlédne pátrající oko;
neboť lotři, zbujníci jste kletí
v očích pánů tvrdých, zpupných, mstivých,
proklatci jste, škůdci, psanci bědní,
kterým smyčku kata ruka chystá
a jež zničit, zabit na potkání
jako dravce, zmiji jedovatou
zásluhou by bylo v očích pánů.
Láje jste, zvěř divá, vyvrhelci,
kteří těžce znectili jste zákon,
že ne otroky, ne chátrou bídnou,
ale lidmi že jste býti chtěli,

kteří směle, rukou ozbrojenou
ždali volnost, lidskost, spravedlnost,
o něž marně v pokoře a v bázni
volali jste slovy prosebnými. —

Chlapci moji! Společníci věrní!
Na Lysé, hle, stojíme zas družné,
hradem mým jež pevným, nedobytným,
na Lysé, kde vzrušen bědou vaší,
osudem, jenž zákeřný jak lupič
ukryt čeká na příhodnou chvíli,
aby náhle ve propast vás svrhnul,
děl jsem kdysi: Zachraňte se, bratři!
Bouřná svoje poobnaživ ňadra
kulím vaším vstříc a nožům ostrým,
velel jsem vám: zabte, chlapci, zabte,
zničte život Ondry, vůdce svého,
na Frýdku ho k nohám panským hoďte
jako svůdce, čaroděje, ďábla,
v osidla jenž upoutav vás svoje,
na zbůjnickou přivedl vás dráhu.
A pan hrabě milostivý, dobrý,
pán ten laskavý a útlocitný,
jemuž Pánbůh milostiv rač býti
za tu lásku k chlapům nevděčníkům,
šlechetně on na vše zapomene,
odpustí a smaže vinu každou.
A byť syna zabili jste, matku,
a byť dceru zprznili jste vlastní
a byť ďábla bohem svým jste ctili
a byť vraždou činem nejhnusnějším
ruce své jste mrzce potřísnili,
odpuštěno bude vše a smyto,
vždyť pán jemný tak a útlocitný,
křesťanský on šlechtic milosrdný!

A že štědrým jest on lidu pánem,
dukátů sto přidá nových, tvrdých
za to blaho, za ten ples a radost,
u nohou že uzří tělo moje
pán ten něžný, citlivý a dobrý! —
Ale marně obnažil jsem ňadra
marně velel: zabte Ondru, vůdce,
jeho smrt vám spásou kyne jistou, —
spití pomsty omámivou tužbou
nedbali jste hlasu důtklivého. — -

Chlapci moji, hle, i dnes tak volám!
Ne — já prosby, prosby nejvroucnější
slova svoje pronikám dnes dechem —:
zachraňte se, životy své spaste!
Hle, což víc mi v žití ještě doufat? —
Na věčnosti otec, matka věrná,
usoužení k smrti bědou hroznou,
hořem zlým, jež životy jich drahé
podkosilo ostřím nelítostným;
v Tater stínu všemu skrytá světu
s Kovářikem rodná žije sestra,
zhanobená, znectěná ta růže,
usmykána bahnem chtíčů panských,
chata moje, otčizna má pustá
uzamčena zůstane mi pro vždy! — —
Ale vám, vám doufat ještě možno!
Vám i ženy měkká náruč kyne,
vás i děcka sladký úsměv čeká,
pocel matky, otecká hruď volá,
vám i život klidný vzejít může
po zápasech, bouřích nebezpečných —
a já — bídný, sám a nepotřebný,
kletbou panskou z místa v místo štvaný.
Nuže, chlapci, rychle, rychle k činu!

Hle, má prsa připravena k ráně
toužebně vstříc dmou se střelám vašim,
pouhý mžik jen, vteřina jen pouhá —
a vy klidně, volně, bez obavy
v chaty rodné navrátit se smíte!
Z ruky vaší sladkou smrt mi bude,
stokrát čestnější a stokrát lehčí
nežli ta, již mrzká zvůle panská
s potupou a hnusem pro mne strojí.
Nechať svobodně, jak žil jsem povždy
na Lysé, tož na svém hradu pevném,
šťasten klesnu, šťasten, chlapci moji,
za svůj život jediný a marný
třicet vás že životu jsem vrátil!“

Odmlčel se na okamžik krátký,
aby v mžiku odhodil své zbraně,
jediným by prudkým vzmachem rukou
obnažil svá ňadra rozbouřená,
a pak druhům podávaje němým
obušek svůj věrný, čaromocný,
odhodlaným pokračoval slovem:

„Hle, tu obušek můj čarodějný,
tím mne zabte, neb on dokud u mne,
Hany moc mne chrání kouzlaplná. —
Avšak rychle, rychle, chlapci moji!
jedna rána do prsou či hlavy — —
a já blažen v středu vašem klesnu,
kliden, chlapci, na paměti moji
život váš že neutkví mi stínem!“

Domluvil. A nehybný jak skála
pochmurná a velká, neustupná
odhodlaně tyčil se tu Ondra.

Luny svit stín jeho v palouk vrhal
rozplizlý a velký, že se zdálo,
v obrovskou jak délku vzrůstalo by
tělo jeho zavalité, hřmotné,
a jak uhlíky dva žáruplné
planuly ty smělé oči jeho,
jimiž pevně, bez zachvění utkvěl
na skupině mužů fantastické,
kteří němě, jakby v ustrnutí,
chmurně, bezradně vstříc vůdci zřeli.
Ani jedna nehnula se ruka
po obušku Ondry čarodějném,
ale tíseň, tíseň neobsáhlá
po všech tvářích stíny svoje vrhla
a na duších trapná tíže dlela
jako balvan posupný a velký,
která marně slovem nejvhodnějším
hrází úst se provaliti práhla.

Posléz Kolář rozvážlivý, moudrý
hlasem pevným vážně zahovořil:

„Ej, což řeč ta, což ta tužba marná!
Však tys vůdce náš a druh náš milý,
k němuž svobodně my družili se,
jemuž věrnost volně slíbili jsme.
Jako sobě života my přejem',
tak i ty žít s námi, Ondro, musíš,
pokud zbraň nám věrnou bude druží,
pokud v zápas dost nám síly bude.
Však ne lupičem, ne vrahem sprostým,
ale vůdcem, mluvčím byl jsi naším,
štítem pravdy, spraved'nosti, práva,
když my s tebou svobodně a svorně
nepravost a útisk pánů zpupných

zlomiti jsme ždali pro vše časy.
Svědkem Bůh mi všemohoucí, věčný,
ruku svou že spíš bych v oheň vrhnul,
smrtelnou než ránu tobě, Ondro,
zasadit by měla necitelná:
a jak já — hleď! — přisvědčují všichni!
Žiješ ty, my s tebou žíti budem,
v rodnou-li ty navrátíš se chatu,
v otčiznu bys uvázal se klidně,
i my všichni sledovat tě chceme,
jak ty bychom v klidu milém žili;
zahynout-li souzeno však tobě,
hle — my všichni hradbou jsme ti pevnou,
kterou zničit pán dřív musí celou,
na tebe než vztáhne ruku mstivou.
Tys náš vůdce, rádce, přítel věrný,
tebe ctíme, tobě důvěřujem,
s tebou věrně vytrvati chceme
jako bratří oddaní a svorni,
pokud v žilách slední krůpěj krve,
žhavá, vzdorná obíhati bude!
Živ buď Ondra!“

Hoj, což z hloubí duše
zahovořil Kolář druhům svojim!
Hoj, což dobře ve struny jich nitra
uhodil svým vážným, pevným slovem!
Jako vlny v moři vichrem vzdmuté
zahučí-li hluboce a bouřně,
jako hvozdem hlubokým a tmavým
hromu třesk když zavlní se náhle,
širý hvozd že jedním takřka mžikem
naplní se temným hlaholením,
tak ty hlasy drsných, chmurných mužů
zahučely, zabouřily mocně:

»Živ buď Ondra, druh náš, vůdce milý!« —
a ve vzduchu jako v povel tajný
širáky jich zakroužily rázem
v pozdrav bouřný, v oddanosti projev
vůdci, bratru, druhu milenému!

Jedna pouze ústa v řadě mužů
pošklebkem se přioděla tvrdým,
jeden pouze širák nepozved se
s tvrdé hlavy k zemi nakloněné. —
Jako hora ponurá a mračná,
v jejíž slujích hadů smečka syčí,
v středu druhů Juráš stál tu chmurný.
Nezajásal svorně s druhy svými,
nepohnul svou rukou v pozdrav družný,
ale z očí černých, zloby plných
závisti zlé, jedovaté dýky
ryly se v hruď Ondry obnaženou. —

A ty dýky jedovaté, ostré
ku srdci až pronikaly Ondry,
ranivše je bolestně a krutě — —
však ne zášť, ne hněvu, zloby vlny
zvířily se v hloubi jeho nitra,
ale lítost, lítost v hruď mu padla,
soucit hluboký a svrchovaný,
soucit k tomu, vše jenž rovněž ztratil,
v žití tom co drahého mu bylo,
jehož pomsta za příkoří hrozná
k zášti strhla slepé, nezřízené,
stravující slední krůpěj citu, —
soucit mohutný a ryzí, vroucí
k Jurášovi, k druhu nešťastnému!

Však už rukou Ondráš druhům kynul,
vzrušen mocně projevem jich vřelým

a do ticha, na pokyn jež jeho
po družině kol se rozhostilo,
klidným, pevným zahovořil hlasem:

„Chlapci moji, sami rozhodli jste.
Sami tůň jste překročili sráznou,
za sebou vše pobořivše mosty,
s životem jež pojily vás starým,
neboť marno, marno doufat bude,
v panskou hruď že lidskost vstupu najde.
Spíš ty hory propadnou se v bezdno,
spíš to nebe dolů padne k zemi
a na uhel, v popel chladný, šedý
promění se zlaté boží slunce,
spíše peklo na ráj promění se
a na úběl líce Satanova,
nežli k lidu v poutech úpícímu
bez nátlaku, sami, dobrovolně
přikloní se mocní světa toho,
k hodům svým by bratrsky jej vedli.
Marně spásu, lidskost, spravedlnost
dosíci jsme ždali cestou práva,
marně zbraň my pozvedli jsme čestnou
v zápas smělý za svobodu drahou, —
v očích pánů rebelly jsme pouze,
zbůjníky a psanci, lájí zpupnou,
kteréž není práva, slitování.

Což nám více, což nám ještě zbývá
v žití tom, kde nepravost a zvůle
podlých pánů nad vším vládne krutá? —
A tož zboj! Tož loupit, plenit, ničit
statky těch, již sami necitelni
zvěř jak dravou štvou a stíhají nás,
aby v kata uvrhli nás ruce, —

trestat zrádce drzé lidu škůdce,
duše podlé, lichvářské a bídné,
cizácké ty stvůry krve chtivé,
zmije mrzké, jedovaté, hnusné,
na tělo jež lidu nešťastného
k prokletému ulehly si hodu
pijavky jak hladné, nenasytné. —
Zákonem však svatým buď nám jedno —:
naši zbraň, již za svobodu, právo
pozvedli jsme mužně, odhodlaně,
neposkvrniž nikdy, chlapci moji,
v podlé vraždě prolitá krev lidská
bezbranných, ať pán to, ať to sluha,
nechať nikdy mrzce ruka naše
nedotkne se v hnusné násilnosti,
obrany-li nutnost nepovelí;
a kde bída a kde bol a hoře,
neštěstí kde zlé a nenadálé
na potulkách zjeví se nám krajem,
lidmi buďme, bratry soucitnými,
pomocni hned buďme, milosrdni.
Však ne vrazi, zbůjci hnusní, podlí,
ale *mstitelů* jsme četa smělá,
bratrů bědných pomocníci věrní,
pánů zpupných metla trestající.
Zdar buď s námi!“

Domluvil; a znova
hlasů bouřných zakypěly vlny
jedním dlouhým, mocným zašuměním:
Živ buď Ondra, pán náš, vůdce milý!

A těch hlasů zakypění bouřné
dál a dál se neslo tichem lesů
jako vlna po hladině moře

mizející v dálky, v nedohledno.
Po úbočích, po lesích a dolech,
po skaliskách, k horám kol se neslo
bouřlivých těch hlasů echo táhlé,
aby mocně zas se odrazivši
od útesů příkrých, boků sráznych,
zpět se táhlo hvozdy hlubokými,
v dál a v šíř by vůkol vlnilo se
po stráních a temných úžlabinách,
ve hlubinách hvozdů tajůplných,
na dně dolů tiše dumajících
posléze by zanikalo, haslo
v jemném, snivém, teskném rozplynutí.

A jen bledé, siné světlo luny
po dolech a vrších, po skaliskách
rozlévalo lesk svůj monotonní,
a kde keř, kde strom a bor se zvedal
ve hluboké ponořený dumy
a kde útes, skalisko, štít horský
k výši pnul se jakby v zamýšlení,
stíny jejich dlouhé, fantastické
do palouků padaly a strží
šeré tak a táhlé, gigantické.

Ticho kol. — —
Ve hloubí černých slují
zbojníků v sled stíny duchovité
ztrácely se tiše, beze stopy — —
a jen tvrdá, dumavá ta čela
nebetyčných velikánů horských
mlčenlivě do výše se pnula.

A nad zemí hvězdné plálo nebe.

II.

Jitro.

Zdrávo budiž, slunko boží krásné,
zářivé ty oko všehomíra!
Zdrávo buď, jež veliké a slavné
majestátně, jako vítěz mocný
vzhůru stoupáš v lesku nekonečném.
Zdrávo buď, jež života jsi zdrojem,
pružinou a silou divotvornou,
věčně svěží, tvůrčí, obrodivou!
Zdrávo buď, jež jásavé a smavé
nad Lysou se zvedáš zadumanou,
nad Beskydů hradbou nerozbornou
a po vrších, po lesích a dolech
a po krajích, nivách smaragdových
rozlivši své záře proudy zlaté
zemi rodnou v ráj nám proměňuješ
na ráj krásný, na pohádku smavou!
Budiž zdrávo, nádherné a slavné,
vítězné a plné majestátu,
jehož září teplo žití darné,
jiskra boží proniká v klín země
i do hrudi tvorstva všeho, všeho!
Buď ž zdrávo, budiž požehnáno! —

Jitro bylo, slunné jitro krásné.
V měkkých loktech spánku četa Ondry
v skrytu tmavém dosud hověla si,

unavena poutí dlouhou, krušnou.
Ondra sám jen jako orel skalní
na gigulce, na temenu Lysé
v myšlenek se hroužil rušné roje,
zrakem bystrým, jasným, roztouženým
rodné země obmykaje prahy.
Ej, což krásná, půvabná a smavá,
ozářena slunka leskem zlatým,
milenka jak vděkuplná, ladná
kynula mu zevšad kol a kolem!
Hle, ty hory! Jako kolem vůdce
v bitvy vřavě seskupené vojsko,
tak ty vrchy kolem Lysé dumné
v hradbu mocnou semknuly se pevně,
různých výšek, obrazů a tvarů
tvořivše tak stupně nepřehledné.
A co stupeň, jiná něha, krása,
jedna druhé vyšší, půvabnější
kyne oku, v němý údiv svádí!

Od Jatného, Zimnou přes polanu,
k Smrkovinám, k vábné Černé hoře
oko Ondry v zanícení spělo,
Sulovou by pozdravivši v letu,
nad nimi jež pne se mlčenlivá,
dále, dále k Burkovu až spělo,
za nímž Polom s vážnou v zraku dumou,
okem jedním v Tater domov družný
s bratrským jak pozdravem by hledě,
okem druhým v zamyšlení tesknem
v rodných vrchů prohlubně zřel tmavé.

K východu pak toužně dál a dále
oko jeho pohledem se neslo
přes údolí Olsy čarovábné
po stupnici vrchů nesčíslných,

tam až, Kyčera kde, Karólovka
s Baráni se vypínají k nebi
strážkyně jak pečlivé a bdělé
půvabu a krásy neskonalé,
kteráž v spánek ponořena sladký,
v družných loktech údolí a hvozdů
sny své spřádá luzné, tajůplné.
A pak zpátky přichvátavši tiše
k Travnému, jenž jakby v úctě němé
po boku se mocné Lysé zvedá,
ku Lipovým dále, ku Slaviči
zabloudilo krásou opojené.
Však jen chvíli, jakby ku oddechu,
na Slaviče spočívalo stráních,
k nimžto Skalka, Malý Polom družně
kypré svoje upínají boky,
a pak střelou zaletělo rychlou
k Ropici zas, dále, Javorový
v dumavé kde rozhlíží se dálky,
aby v mžiku k půlnoční zas straně
přeneslo se přes údolí, vrchy
ku Prašivé, jejíž na lysině
padovského světce stánek tichý
dřevčnou svou vížku k nebi zvedá.
A zas dále, dále pohled Ondry
na pouť vzdušnou po horách se dával.
Stanuv tiše na Gigule bájné,
opředené kouzlem snivých zvěstí,
vévodící pásmu vršků různých,
k Tanečnici upjal se pak toužný,
pod níž vábná Borová se tulí,
a přes Gruník, Ostrý k bokům Smrku
zatoulal se v šumné, tmavé lesy,
odkud blíž zas bral se, k Ondřejníku,
který dumný, mocný, rozložitý,

hlavu svoji bájí obestřenou
jakby klonil ku pozdravu Lysé
a za kterým vážně, zamyšleně
Kněhyně, hle! dumným zírá zrakem
v Moravěnky údoliny smavé.
Dále v jih pak k Javořině šumné
zatočil se nadšený hled Ondry
přeletnému jakby ku pozdravu,
by pak znaven poutí touto dlouhou
nad prameny Ostravice divé
u Sulové zastavil se v oddech.
Bílý Kříž kde ramena svá toužná
vzhůru vzpíná ve slunečné výše,
Trojačky kde kámen němě hlásá,
bratrů tří že dlaně mozolité
v jeden se tu těsný pojí svazek, —
v místech těch, kde věčná, božská Krása
jakby cestou dumném po Beskydu
nejkrasší svůj odlesk včarovala,
kouzelně kde vábné perspektivy,
údolí kde čarokrásná, luzná,
hvozdy šumné, paloučky a stráně,
boky horské s bory šumícími,
s ručejemi bystrých horských toků,
s chaloupkami, útulných hnízd ptačích
podobu jež vábnou mít se zdají,
v jednu hymnu věčně mladé Krásy,
v jednu báseň úchvatnou a slavnou,
plnou něhy, kouzla nezměrného
spřádají se v božské harmonii!

Jaký rozhled! Jaký okruh vábný!
Jaká skladba vrchů, dolů, lesů,
srázů ostrých, hrotů, boků mocných,
smavých strání, salašů a pasek!

Jaká stupnice tu nepřehledná
luzné krásy, kouzla nálad různých,
jakých odstínů tu, barev, tónů
nejladnějších, plných čarné něhy!
Jaká tůně krásy neobsáhlé!
A čím dále toužný pohled letí
kruhu toho přes zámezí blízké,
k Slovači ať horským velikánům,
v Moravěnky úsměvné ať kraje,
k Praděda ať pásmu dalekému
aneb v půlnoc, Odry tok kam mocný
v krajiny se vine požehnané,
či tam v krajin půvab čarovábný,
za nimiž kdes v dálce v nedohlednu
královský se Wawel dumně tyčí,
pohroužený v slávu časů zašlých, —
jaká pestrost pohledů tu smavých,
jaký kaleidoskop krajin luzných,
jaký řetěz obrazů tu čarných!
Jaký rozhled čarokrásný, slavný!

A to všecko, celé toto moře
vrchů různých, úbočí a lesů,
z kterýchž vůkol ptactva nesčetného
popěvky se řinuly a trylky,
zvuky táhlé, švitorné i tklivé,
aby v jednu splývajíce píseň,
do výše se nesly v pozdrav slunci,
jehož záře oslnivá, zlatá
v proudech mocných vše kol zalévala, —
vše to vůkol: hory, srázy, doly,
hřebeny a stráně, hvozdy šumné,
kraje vábné, rozptýlená města,
vísky dumavé a dvorce tiché,
řeky šumné, bystřiny a proudy,
vše ta krása, kouzlo, něha smavá,

vše ty stupně odstínů a nálad
měnivých a mocně poutajících —:
vše to v jeden pojilo se obraz
úchvatný a mocně vzrušující,
v jedno velké panorama slavné,
v jednu hymnu krásy neobsáhlé,
nesoucí se k výši, k trůnu Tvůrce,
v nebes báň, jež klenbou velkolepou
velebně se nad vším v dálky pnula! —

Dojat, vzrušen do hlubin až duše
obrazem tím velkolepým, slavným,
Ondráš němě stál tu vnořen v sebe,
a duch jeho pokorně a zbožně
majestátu věčné, božské Krásy
v neskonalém údivu se kořil.
Chvíli dlouhou toužný pohled jeho
v obraz ten se hroužil omámivý
a pak zvolna k půlnoci se sunul
v dálky slunné, v širé rodné kraje
přes údolí, pláně, nivy smavé,
po nichž všude jako po koberci
květů lepých zdoba různotvarná
rozesety tkvěly vísky snivé,
dvory bílé, samoty i tvrze,
města valná, vévodící krajům,
až tam v dáli, družné na Moravě
toužný jeho pohled tkvíti zůstal,
tam, kde Příbor mírném po návrší
rozkládá se útulný a skromný,
otců piaristů klášter tichý
ku chrámu kde světce Valentina
přimyká se v spolek nerozlučný, —
a duch Ondry, všecka mysl jeho
na perutích rozpomínek snivých

zpátky spěla, zpátky, v dobu krásnou,
v mládí, v mládí plné snů a tužeb! —

A jak Ondry pohled zadumaný
po těch známých, známých bloudil místech,
doby zašlé ožily mu v mysli,
onen den, kdy za červánků jitřních,
řinoucích se do dalekých končin,
leskem jejich objímán a líbán
jarým, pevným k Jičínu spěl krokem,
k blankytu, jenž dumně vypínal se
ponurý jak památník dnů dávných,
a za kterým kraje Hany ladné
za skalným jak břehem moře širé
v šíř i dál zrak rozbíhat se tuší, — —
onen den, kdy obušek svůj věrný
ve dlaň pojav do světa spěl Ondráš,
krev kam horká, bouřně hárající
touhyplné vedla kroky jeho — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

Po třetí v kraj Mája zavítala
od časů kdy v svět spěl Ondáš mladý,
s toutéž zdobou vždy a s tímtéž kouzlem
květů luzných, svěžích strání, lučin,
písní ptačích, o lásce snů zlatých,
s vší tou krásou, půvabem a něhou,
stále toutéž která býti zdá se
a přec vždy zás opijí nás znova
nových tónů, nové krásy kouzlem!
A zas ostré přes strniště vichry
od severu vanuly v kraj tichý,
okřídlen když touhy perutěmi,
k domovu spěl Ondráš jarý, silný

s blahem v duši, na srdce že věrné
přichýlí se matičce zas drahé,
paží toužnou zas že přivine se
k hrudi otce, Maryšenky ladné.
Oj, jak chvátal, oj, jak roztouženě
z dálky už kraj rodný pozdravoval!
Oj, jak oči vzplanuly mu živě,
any rtoma zvuky jaré, svěží
plynuly mu u veselé písni!
A tu, hle! ty klidné chatky tamo,
nad něž Kyčera se kloní dumná
jako stařík sivý, nahrbený
nad zástupy drobných vesských dětí,
vypravuje pohádky jim šumné, —
toť už ona, víska jeho drahá,
Janovice, dědinečka rodná!
Chvíli ještě — mžik už krátký pouze,
ještě krok — a Ondráš před volenstvím
s rozbušeným srdcem tiše stanul.

Avšak — běda! běda! třikrát běda!

Nevítal jej jasný pohled otce,
ani matky usměvavá líce,
ani sestry hravý ples a jásot
nechvátal vstříc bratru milenému,
ale hoře, bol a slzy v zracích
v ústrety mu přišly s nářkem bědným,
že jak v zem by přikován byl náhle
v žasu velkém v středu milých stanul
a po tváři jako oblak tmavý,
každou chvíli tmavší, hrozivější
zlověstná mu chmůra přelétala.

Otec ztrýzněn! On! Fojt janovický!
Jako pes, jak otrok nejbídnější,

jako zvěř, jak tulák spustlý, hnusný
ve Frýdku on zmrskán krutě, hrozně,
z purkrabího mrzké, kleté zvůle,
v bolestech že na lozi teď úpí
jako Lazar ubohý a bídný — —

A ký skutek černý, trestuhodný
pohany té příčinou byl hnusné?
Oj, ty, ďáble, směj se, chutě směj se,
neboť víc zas o duši máš jednu,
o Šebesty starého to duši,
zločincem jenž stal se mrzkým, podlým,
před pánem že mocným, před purkrabím
slovem vážným odvahu měl mluvit,
čest svou hájit, právo, volnost svoji,
důstojnost svou lidskou, vážnost muže,
purkrabí když pohanil ho drzý
slovem hrubým, zpupným, pánovitým.
Což lze k lidem počítati chlapa?
Což ty stará, moudrá hlavo fojta,
nepoznala's, nevěděla's dosud,
milejší že němá tvář je pánu,
nežli Člověk, podobenství Boha?
Či na sypké panské lásky hrázi
důvěry své hrad jsi stavěl vzdušný? —

Panská láska! Oj, ten úhoř kluzký,
hladký tak a lesklý, unikavý!
Paměť jeho jak to jeho tělo
a on sám, bys řetězem jej spoutal
k ruce své, přec vysmékne se v posled,
smykne tělem a — ty v propast padáš,
kdež pak volně přemýšlet ti možno,
co Bůh milý ve hruď pána tvrdou
divných vášní, divných citů vložil! — —

A jak Ondráš na čupeli Lysé
v zadumání v dálky pohled nořil,
oblohou jak tmavé chmury mraků
myslí jeho upomínek stíny
v dálku spěly ptáků letem tichým;
a čím dále chmurná mysl Ondry
sledovala upomínek jevy,
živějším vždy letem jev za jevem,
obraz za obrazem vystupoval
na obzoru mysli rozrušené,
prvého vždy pochmurnější druhý. — —

Ondráš znova prožíval dny zašlé.
Postav sterých v letu mihotavém
zjevy různé před ním vyvstávaly
od Juráše, posupná jak hora
urputný jenž před ním rýsoval se,
po hraběnky líbezný až půvab,
která něžná, plna pochopení
s těchou na rtu chýlila se k němu; –
chvíle trpké, plné tíže, bolů,
plné zoufání a útrap hrůzných,
událostí řetěz dlouhý, těžký,
stále víc jak stahoval se, svíral,
bouře lidu nečekaná, dravá,
urputně jež v ráz se rozproudila
divoký jak proud, jenž hráze všecky
překotnou svou silou trhá, drtí,
zápasy a bitky, vír a rozruch,
zbraní třesk, hluk, divých štvanic zmatek
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —
všecko, všecko chmurnou myslí Ondry

v rychlejším vždy shonu střídalo se,
celé toto rozkypění mocné,
jako bouř jež prudká, děsuplná
zahučelo hrůzně hromy všemi
nad hlavami zpupných, tvrdých pánů,
v jednom víru, v jednom kolotání
zakroužilo vzpomínkami jeho. — — —

A ký cíl, ký konec všeho, všeho?
Vzplálo-li přec světlo časů lepších
tomu lidu, okovy jenž svými
o žaláře stěny mrštil prudce,
silou dravou rozbíti je ždaje
jako orel slepý, který náhle
rozletnout se touží do azuru,
s hrůzou však jenž sezná, klec že pevná
křídel jeho sráží rozmach každý? — —

Klesly vlny. Do chaloupek, chýží
rozešel se lid zas ustrašený
a zas kruté otročiny břímě
novou tíží na bedra mu kleslo —
— — — — — — — — — — —

A tu žal, žal klesl v nitro Ondry,
žhavý žal a hoře neobsáhlé,
smutek těžký lavinou se sřítil
v jeho duši, v nitro jeho všecko!
Žal a rmut a zášť a hněv a lítost
s rozbolněnou vryly se mu duši
jako dravci diví, krvelační,
v poušti kdes když uchvátí lup slibný
a hned chutě ve trup teplý ještě
zaryjí své zuby nelítostné — —
Jako moře byla bolest jeho,

moře velké, bouřně rozvlněné,
jako hora posupná a tvrdá
a jak mračno plno dusné tíhy — —
jeho hruď, to břeh byl rozechvělý,
do nějž těžké citu bily vlny,
kypící a vroucí v divém varu,
prahnoucí ven proraziti z břehů,
rozlíti se dálnou, dálnou zemí,
nad níž mraky šedé, olověné
v dálku spěly chmurnou, mlčenlivou. —

a zrak jeho slzou zatopil se — — —

Pro tu marnost zápasů a bojů
slzy v zrak mu tryskly žhavé, trpké,
pro tu marnost obětí všech těžkých,
pro tu krev, jež prolita tak marně,
pro tu snahu vznešenou a svatou,
za niž lid ten vzplanul v zápas krutý,
pro ten bol, pro vše ty slzy hořké,
v úkrytu jež roněny teď teskně,
pro to jho, jež posupné a tvrdé
nésti má zas lid ten dobrý, tichý,
klesat k zemi pod břemenem jeho,
hynout, hynout v marné touze k světlu —
pro to vše do rmutných jeho očí
z hlubin nitra slzy dvě mu tryskly,
slzy dvě, však tisíců v nich hoře,
tisíců v nich bol a rmut a lítost,
tisíců v nich umlčená touha,
tisíců v nich snaha rozmetená,
tisíců v nich zklamání a běda,
výkřiky a vzlyky, vzdechy, kletby
zoufání a trpkost zžírající
žalobou se chvěly nejbolnější!

A co mladá, smělá hlava Ondry
ke hrudi se těžce nachýlila
a co dolů v kraje rodné země
chýlil se zrak jeho zaroseny,
ze rtů jeho slova v dál se nesla
trpká tak a ponurá i žhavá
a zas k smrti smutná, smutná, smutná —
jako krajem oblaka když letí
posupná a šedá, plná tíhy
a les valný drsných vichrů dechem
rozechví se šumem nejsmutnějším,
že kdo poblíž v zamyšlení kráčí,
mane stane, ruku na hruď vloží,
v kteréž srdce jakby pukalo mu
hořem zlým a jakby duše všecka
hořce, bolně vzlykala a štkala
pro sny mládí úchvatné tak, krásné,
pro touhy a ryzí, svaté snahy,
pro dnů dávných ideály zářné,
pro to vše, pro všecko, všecko, všecko,
život zlý co tvrdou zničil rukou,
navždycky co zašlo v dálky, v dálky —

jak šum lesa toho smutný, táhlý
s výšin Lysé trpká Ondry slova
v dálky slunné chmurně linula se — —:

»Země, ó země! Ty bědná má otčino drahá!
Tak jako libosad slunný,
tak jako krajina rajská, hle, zrakům mým kyneš!

Ale jak hořkne, jak trpkne mi krása tvá všecka!
Ale jak bolným, jak bolným mi na tebe pohled,
na tvoje údolí smavé,
na tvoje dědinky snivé a slunečné stráně,
na tebe všecku!

Jako bych vězení veliké viděl a krásné! —
Krajinky luzné s potůčky stříbrnými,
dolinky spanilé se sady kouzelnými,
vesničky útulné ve klínu kvetoucích zahrad,
modravé hory, dumavé bory a hvozdy,
malebná města, květnaté pahorky, nivy,
zrosené slunečných paprsků zlatem,
vězení toho jsou stěnami dalekými.
Stěnami krásnými, plnými lepoty, něhy,
stěnami luznými, plnými vděku a vnady,
stěnami svůdnými, plnými půvabů rajských!

Ale tam uvnitř! Tam uvnitř!

Orel tam spoutaný poroby, otroctví poutem,
marně on jiskrné oko své k nebesům zvedá,
marně on vzpíná svou okovy ztíženou peruť,
marně on ve chvíli jasnější, ve chvíli touhy
o stěny vězení tvrdými okovy tepe,
marně a marně!

Chodby tam ponuré, dlouhé a tmavé,
klenby tam nehybné, tvrdé, jež domovem
klidu jsou příšerného!
Ale za nocí, za chvílí, kdy strážcové tvrdí
hlavy své na knuty skloní a biče,
chodbami těmi pod klenbami ponurými
duše tam bloudí,
duše to Lidu,
Genius národa světlý a krásný,
zaklety v žalář ten chmurný.
Slzy mu kanou po bělostné líci,
hlas jebo povzdechem bolestným, teskným
klenbami vine se ponurými,
východu, světla a volnosti hledaje marně!

Ale tam uvnitř! Tam uvnitř!

Lidu tam nesčetné zástupy chmurné,
v dolech jež smrdutých, hlubokých, hrůzných
kopají, kopají stále kov drahý
pro truhly barbarů, tyranů panských.
Dlaně jich sdrásané ve chvílích oddechů těžkých
marně se na kámen stínají v odboje křečích,
prsa jich zapadlá, ztížena otroctví tíží,
marně se zvedají vlnami záští a vzdoru,
slzí jich proudy po strhaných, ubledlých tvářích
tekou a tekou a tekou — —
marně, tak marně do země se vpíjejí černé
k základům, k základům vězení tvrdým!

Marně? -- Že marně? — —

Bože můj, Bože! — Tisících životů vzpruhu,
tisících ramenou sílu, tisících srdcí tep vroucí,
tisících slunce žár hřejný, tisících krví proud žhavý,
tisících balvanů tvrdost, tisících pěstí vzdor prudký,
tisících duší vznět smělý, tisících hrdel hlas mocný,
tisících jsoucností jiskru, ó Bože můj, dej mi!
Rozmetu žaláře chmurné a rozbiju okovy klaté,
rozptýlím hrobaře mrzké a temnoty naduté strážce,
žárem svých pocelu prolnu, probudím k životu bratry,
zavolám tisícu hlasem do mlhy tiživé, chmurné:
Povstaňte všichni!
Povstaňte, povstaňte, bratří, synové věčného Tvůrce,
ukončen Babylon hrůzný, zlomena pouta jsou vaše,
k Jitřence volnosti zářné čela svá vypněte směle
s volnými volni!
Vaše jest země a vašim buď plod její sytný,
vaše jest práce a vašim buď květ její sladký!
Na troskách vězení svého, na troskách temnoty říše

svatý si zbudujte Domov, svobodní synové Vlasti,
spějíce bez bázně ku předu v dálky, kde Věčného ruka
v obzoru zažehla kouzelné světlo
lepšího příští!«

Slyšíš-li, Bože můj všemocný, věčný? —

Nemůžeš? — — Nechceš? — — —

Bezpočet slzí zřím po tvářích strhaných, bledých,
bez konce, bez konce v proudech se palčivých řinou,
tok jejich olovem žhavým útroby země
proniká, proniká stále!

Vidíš-li, Věčný? —

Palčivost, zžíravá hořkost a smutek těch slzí
v duši mi padá a zažíhá hlubiny její
plamenem žhoucím!« —
— — — — — — — — — — — — — —
— — —

Ticho bylo, ticho neobsáhlé
po horách a dolech kol a kolem!
Jen to velké, majestátní slunce
výš a výše v lesku slavném spělo
král jak mocný, jako vítěz hrdý,
a zem všecka v záři jeho zlaté
slunila se krásná, usměvavá.
A přes hory, přes údolí, pláně
táhly chvíle — — —

Náhle oko Ondry
k Frýdku vzhlédlo, ku Pražmovu sídlu — —

a na kámen tvrdý, žulovitý
zafaly se těžké dlaně jeho
a po mladé, chmurné jeho tváři

smích se rozlil drsný tak a ostrý,
mrazivý smích psance nešťastného
trpký tak a divný, nevýslovný,
plný hoře, plný smutků dravých,
plný zášti, odboje i zloby,
plný hrotů nebezpečných, ostrých, —
pronikavý, bodavý, smích, krutý,
při němž v hrudi bolem srdce puká
a zrak všechen naplní se želem
dravým, velkým, bezměrným jak moře!

III.

Tři slzy.

Scéna první.

Ve Frýdku na zámku. Hvězdná noc.

Tak dumně, tajemně, tak jemně, tiše, hebce,
jak srdce matky jen se sklání ku kolébce,
nad kterouž věrně bdít jí káže lásky moc,
tak k zemi schýlila se dumná, hvězdná noc.
Jak skvoucí démanty nad zemí hvězdy plály
a bílý luny srp spěl nyvě v hvězdnou výš
a dálky ztlumené jak kol by šepotaly:
Ó srdce člověka, jen stiš se, stiš se, stiš!
Ó duše, vzlétni jen, ó vzlétni k výši hvězdné,
kde Všehomíra Duch tká božský všeho taj!
Je život boj a bouř, je utrpení bezdné,
však viz, v těch hvězdách tam je ráj, je ráj, je ráj! —

Na loži bělostném v komnaty snivém přítmí
na zámku Pražmově v té hvězdné noci čas
tluk srdce chorobný lkal hasnoucími rythmy
a nad ním jiného zněl srdce teskný hlas.
To růže bělostná, to růže podlomená,
to paní hraběnka dnů tíží unavená,
to krásný, vonný květ tak mladý, líbezný,
dech jehož unikal v hvězd prostor bezmezný — —
a nad ním v bolu zlém stál hrabě mlčenlivý,
zrak jeho zoufale byl upnut na ten květ. — —

Ó marno, marno vše! On zvadne sladký, snivý —
A těchou marnou jen se zachvěl jeho ret.

Hrabě.

Ó paní má, ó paní má, ó věřte mi,
Vám nevzešel dnů sledních ještě svit.
Vám dlouho ještě kvésti možno na zemi,
jen doufat, věřit! Růže má, dál s růžemi
plát budete, se skvít!

Hraběnka.

Ó pane můj, ó pane,
je marnou každá těcha!
Jak sen, jenž nocí vane,
má duše k hvězdám spěchá,
noc, noc se blíží dlouhá,
já cítím její tlak,
mžik, vteřina snad pouhá —
a navždy zmlknu pak!

Jen blíže stupte, blíže,
zrak kalí se mi temně,
a níž se skloňte, níže,
víc, nizounko, až ke mně!
Tíž jedna hruď mou svírá,
chci svěřiti se Vám,
ó slyšte, duše sirá
než v náruč klesne tmám!

Já milovala skrytě —
ó slyšte jen, můj milý! —
mne tajné lásky sítě
ve spleť svou uchvátily;
já láskou vzplála k muži — —
Vy chmuříte svou líc? —
Ó nezlořečte růži,
jež smrti hledí vstříc!

Či hříchem jest květ růže,
jenž v srdci ženy zkvete
pro velikého muže?
Jen to mi, pane, rcete!
Vím, povinnost je svatá,
já vždy ji plnila,
a piec — hruď láskou vzňatá
se prudce zvlnila.

Hrabě.

A jméno — oh, Vy muk mých netušíte! —
chci jméno jeho! Či ho nezjevíte?

Hraběnka.

On velký jest a rekovný,
on šlechetný je, hrdý,
on na horách si, bojovný,
trůn vztýčil pevný, tvrdý;
on srdcím vládne tisícím,
on lidí zlých jen škůdcem,
on duším k světlu toužícím
je pravým, smělým vůdcem.

Oni balvanem, jenž významně
kles náhle v dnů těch děje,
oni směrem, kterým neklamně
lid všechen v příští spěje;
on těžké břímě svrhnout spěl,
jež lidu sílu drtí
a teď — — Vy sám jste, drahý, děl —
on hnusné určen smrti

Hrabě.

Ha, Ondráš! — Běda mně! — On — lupič pouhý!
Oh, ten že předmětem byl Vaší touhy?
Však ne — — toť zlý jen sen — to pomýšlení! —
O viďte, paní má, to pravdou není? —

Hraběnka.

O pane můj, o jak to hněte!
Ó pane můj, Vy nechapete? —

Tu jiskru boží, v něm jež vzplála,
by požár v duších zažíhala,
tu touhu plnou vroucnosti
po volnosti a lidskosti,

tu sílu, jež mu z hrudi tryskla,
jež ve dlaň tvrdou zbraň mu vtiskla,
když divý bol mu nitro rval
a marně pomoc Vaší ždal!

To lid Váš, pane, lid Váš pouze,
jenž hyne v marné k světlu touze,
to lid, jenž vydán zlobám všem,
co kdy jsem milovala v něm! –

Ó pane můj, Vy neslyšíte? —
Ó, proč tak chmurně na mne zříte?
Hle, mžik už krátký zbývá jen — —
což tak mám klesnout v mrtvých sen? —

Ó milost, milost lidu všemu,
jenž zlobou vznícen k boji zlému!
O milujte ten dobrý lid,
by v rov šel blahý se mnou klid!

I jemu, vůdci — —
Oh, můj pane,
proč chlad ten zlý Vám z čela vane? –
Ne loupež, on jen Dobro chtěl
a za Právo jen v zápas spěl.

A jestli teď on roztrpčený,
ku smrti hnusné odsouzený

svou těžkou, mstící zvedá dlaň,
by v pochopů svých vmet ji skráň, —

ó vzpomeňte na vše ty rány,
jež vytrpěl on proklínaný,
ó vzpomeňte! — —
Ah, ten Váš hled,
toť zloba, zášť — a led — — a led —

V té chvíli temný zvuk pad v hasnoucí hlas paní,
jak kdos by pozorně cos vbodal v tvrdou zeď,
a matný šum a ruch, jak kdos by v namáhání
po příkré dral se zdi. Mžik ještě — ticho — teď! —
ó hrůzo! — — Pod oknem to Ondráš visí smělý
a oknem v komnatu hled jeho vniká vřelý;
pod tmavým širákem ta chmurná, snědá tvář
jak bolně pohlíží v komnaty matnou zář!
A v ticho hluboké jak lesů ševelení
z úst Ondry vane cos tak dumně, teskně tak,
cos jako modlitby jímavé, zbožné chvění,
když duše uniká tam vzhůru, do oblak.

Ondráš.

(Zvolna, tiše, teskně).

Ty anděli! Ty krásná! Zdráva buď! —
Mi touhou mocnou vzedmula se hruď,
já jednou ještě zříti musel Tebe,
než duše Tvá se v hvězdné vznese nebe! —
Ó proč jen kalí se Tvých očí zář,
ó proč jen hrobu stín Tvou cloní tvář?
Ó paní vznešená, Ty naše útočiště,
kdo nás se ujme příště? —
Ó zůstaň, nezmírej, Ty paní světlá,
jež v duše hlubinách Jsi našich četla,
jež pochopila's vše, co hruď nám svírá, tíží,

že jako k spáse své hle všechen k Tobě vzhlíží! –
Či marno, marno vše? — —
Oh — běda mně a všem! — —
Co smutku v duši mé, co tíže v srdci mém! —
— — — — — — — — —

Hraběnka.

(Hledí na Ondráše, dojatě, hasnoucím hlasem).

Již s Bohem! Marno vše! K těm hvězdám, jež tam planou,
již mizí duše má! — O s Bohem! — Na shledanou! — —

(Umírá).

Tu hrabě, jako sloup jenž stál tu v ustrnutí,
se rázem vytrhnul, rval pušku se stěny,
ku oknu vrhnul se — mžik — prudké zablesknutí —
třesk rány — — Ticho zas. — —
Ve spánek vhroužený
teď zámek oživnul, ruch, zmatek nastal, shon,
a náhle na poplach se ozval zámku zvon.
„To Ondráš! Ondráš tu!“ — a vše teď, čeleď, stráže,
vše v reji zmateném ze zámku spělo ven,
„To Ondráš! — Kde? — Jen kde?“ druh druha kol se táže.

A zámek kol a kol portáši obklopen. — — —

Však Ondráš po břehu spěl vzhůru Ostravici,
byl velký, hluboký mu ke dnu duše kles,
stín smutku rozložil se snědou jeho lící
a chmurný jeho hled se němě k hvězdám vznes'.
Však tam — oh, hvězda ta — teď, v tomto mžiku vzplála —
ó Bože! hraběnky to mrtvé světlý duch! —
jak jemu na pozdrav by zářná se tam vznášela —

A Ondráš ruce spjal, v zrak slza se mu drala —
— — — — — — — — — — — — — — — —
Tu slzu vyhnance zda viděl věčný Bůh? — —

Scéna druhá.

Hluboký les v horách. Soumrak.

Starec.

Soumrak padá, noc se valem blíží,
táhlé stíny houstnou víc a víc.
Kde as Ondráš? zdá se mi, že stíží
uzříme dnes vlídnou jeho líc.
A mi mdlo už. Staré kosti bolí. —
Bože můj, dřív jak ten zajíc v poli,
teď — krok každý působí jen tíž.
Bídně slouží vetché nohy již! —
A on nejde! Hle, jdu z dálky k němu,
a jen Bůh ví, kde as konec jemu!

První žena.

Divno-li to, starče, divno-li?
Neznámo ti, jak on stíhán všady?
Jak po vlku ve všem okolí
slídí po něm. Však — on zná si rady!
Věru, k žertu jen a pro zasmání
pochopy své vodí horou, strání,
a když nejhůř, divných kouzel moc
vždy mu spěje rychlou na pomoc.

Muž.

Oj, ti páni! Dobře, dobře tuší,
jak nám Ondráš dobrým přítelem,
dobře znají, kterak srdce, duši
s námi dělil by a k lidem všem
že jak otec chová se, jenž rád
zhubil by vší bolest, bídu, hlad.
A že velké panský strach má oči,
proto zlobou na Ondráše sočí,
proto v zášti, hněvnem zaslepení

Škůdcem země zvou ho prokletým,
jediné ač hnusné provinění
na duši mu nelpí stínem zlým,
slídí po něm, ceny vypisují,
v ruce kata kleté, bezcitné
uvrhnout jej mocně usilují.

Druhá žena.

Však on, sokol, vždy zas ulítne. —
Ba, ký div, že jako škůdce, vraha
zahubit jej pílí panská snaha?
Za chlopy on, za nás v smělou dlaň
odbojnou zved proti pánům zbraň,
veda lid na zpupné tryznitele,
právo, lidskost všem by dobyl směle.

Sbor.

Na svém zámku hrdý pan
hody slaví tučné,
zvučí hostů se všech stran
zpěvy, řeči hlučné; —
na poli chlop znavený,
knutou panskou strýzněný,
na Osudu marně zvídá,
proč jen jemu dána kletá, svrchovaná
Bída! Bída! Bída!

V náruč svůdných, lehkých žen
pán se v městech vrhá,
rozkošemi roznícen
zlatem svým jen mrhá;
nevidí svých poddaných,
vysílených, ztýraných,
necítí, co hruď jich svírá,
že to žal, jenž drtí, jímž chlop v steré smrti
zmírá! zmírá! zmírá!

Zemře pán a v širý kraj
slavná zvučí hrana,
otvírá se věčný ráj
duši ctného pána;
na soud boží snešena
vážena je ceněna
panských skutků sžatá setba,
příšernou však tíží v pekla hloub ji hříží
chlopů bědných nekonečná
Kletba! Kletba! Kletba!

Ohlas.

Kletba! —
Kletba! — —
Kletba! — — —

Ondráš.

(Vystoupí za portáše přestrojen).

Ej ty zpupná, otrocká ty sběři,
takovou ty písní pána ctíš?
Vzhůru k Frýdku! Že pán dobře změří
lásku tvoji, záhy pocítíš!
Roto bídná! Neznámo ti, pán
nebem samým že ti k blahu dán?
každým vzdechem, každým okamžikem
k nebesům že vzhlížeti máš s díkem
za to blaho, za tu milost, čest,
život tvůj že pánu platným jest?
Neznámo ti, práce tvá, tvé služby,
tvoje myšlenky, tvé sny a tužby,
tvoje krev, tvá žena, tvoje děcko,
život tvůj i statek, tvoje všecko
pánu jen že patří, jemuž stále
sloužit máš a žehnat každý čas
za to vše, čím v péči věrné, dbalé

obmýšlí tě štědrý zas a zas? —
Hoj, však dobře povědomo nám,
k jakýmže to tajným besedám,
na jaké tu scházíte se rady! —
Ondráš věru na blízku kdes tady!
a vy z těch jste, kteří za hrst zlata,
zrádci pánů, mrzcí špehýři,
vyzvědačů podlých služby jemu
zaprodavše zbůjci zlotřilému,
působíte, že ta duše klatá
unikla vždy dosud pranýři,
lupič ten a buřič, vrah ten drzý,
na kolo jenž vpleten bude brzy!

Muž.

(Vystoupí v popředí).

Ondro! Ondro! Bratře náš!
Marně ve slídičů kroji,
marně v liché řeči stroji
před námi se ukrýváš!
Kdo jen jednou v zrak ti zřel,
jakž by tebe zapomněl!
Však tě v každém šatu, místě
pozná, kdo ti oddán, chud,
však nás k tobě vede jistě
srdcí našich tajný pud!

Ondráš.

(Po krátké pomlčce. Vážně).

Slyším, věřím. A ta vaše slova
lékem jsou mé duši zraněné. —
Nuže, rcete, jaká běda nová
stížila vám šije zjařmené?

Stařec.

Žebrák jsem. Hleď, steré bědy, trudy
schromily mou sílu, moje údy.
V letech síly, čilé schopnosti
pánu věrně, oddaně jsem sloužil,
každý pokyn jeho plně hned,
a kam jeho kroků mizel sled,
jak pes věrný v patách se mu ploužil.
Malé však jsem získal vděčnosti! —
V čase tom, kdy vlas už řídne, bělá,
chrta, psa já pánu zhubil jsem,
náhody jak zlá to chvíle chtěla:
avšak — běda! běda! V hněvu zlém,
aniž na příhodu blíž se tázal,
tělo moje zmrskati pán kázal. —
V žaláře pak puchu plné kobě
hlava moje sivá, znavená
dlouho ve dlaň poklesala v mdlobě,
myšlenek zlých tíží zkrušená. — —
Korunu v sled dílu svému dali,
ani v kraj mne, starce, mrzáka,
v hlad a bídu, v sterou svízel štvali,
v trpký, bědný život žebráka. — —

První žena.

Na úhoru vdovích dnů
dorostla mi dcerka milá,
plná zpěvu, tuch a snů
po boku mi šťastna žila;
v práci každé, ve psotě,
v námaze a klopotě
pomocnou mi byla.

Druha měla dětských let,
synek švarný, kučerávý,

a já, zříc jich srdcí vznět,
v příští zřela bez obavy;
pán však v oděv vojáka
tvrdě vnutil jonáka,
vyštval do dálavy.

Běda! běda! Víc a víc
jako listí na podzimi
vadne, žloutne dcerky líc
pod slzami palčivými;
zpola mrtva, bezduchá,
schne mi, hyne děvucha — —
sotva dočká zimy!

Marně pána v bolu svém
o synka jsem v slzách ždala,
marně, marně v hoři zlém
na kolenou před ním štkala! —
Výkupné chce tvrdý pán
a já — skrovňoučký náš lán, —
kdež bych výkup vzala!

Muž.

V dumné hory boku hravém při potoku
na pomezí dědiny
chudá, ale milá útulkem chýž byla
bědně mojí rodiny.

Po klopotě, práci, jako v hnízdo ptáci
když se slétnou k soumraku,
my se scházívali, v chatě usedali
k sobě s teplem ve zraku.

A té chaty stěny silně začazeny
jakoby k nám mluvily,
jakby naši bídu dechem plným klidu
vlídně byly mírnily.

Ale — běda! běda! — Osud klidu nedá,
zlým nás stíhá údělem . . .
Posel boží žhavý sjel nám nade hlavy,
lehla chata popelem — — —

Plný hoře, bědy k pánu vznes jsem hledy,
o přispění v bídě ždal,
o výpomoc z nouze být i na čas pouze —
a pán drábem ven mne štval — —

Což mu naše bída, zlato své jenž hlídá
pro dny plesů v truhle své?
což mu boj ten bědný, v němž chlop ze dne ke dni
o skývu se chleba rve? — —

Jako poběhlíci bědní, zoufající
cizích pomoc hledáme,
kde bychom se skryli, psoty uchránili,
koutek krytý nemáme.

Děti skřehlé chladem, vysílené hladem
ku matce se tulí blíž, — —
a mi pohled na ně slzu nutí v skráně
a hruď krutá drtí tíž.

Druhá žena.

Bída, žal — bída, žal!
Smrt, jich společnice,
dere se k nám v komoru. —
Což mám říci více? —

Zbili chlopa na honu,
drábové ho panští zbili,
Lazar bědný, v bolestech
slední ždá si chvíli — —

Neroste nám v poli klas,
není v truhle groše, není,
z ruky do úst žili jsme
v nouzi, lopocení.

A tak všecko přišlo to:
zoufání a beznaděje,
bída krutá, přišerná
ze všech koutů zeje.

A já, slabá, znavená,
pod tou tíží k zemi padám, —
v tebe, v tebe, Ondro náš,
slední naděj skládám!

Ondráš.

(Po delším, hlubokém zamyšlení se vzchopí. Všem zlato rozdávaje, chmurně).

Hle, tu zlato! Což vám dříve třeba?
Stavte nářky, kupte lék i chleba,
příbytek ty postav rodině,
ty pak, ženo, výkup pánu svému
vyplatit si pospěš hamižnému,
ženicha by vrátil dívčině.
Ty pak zítra, starče šedovlasý,
opatři si sousto sílící
i šat nový, údy hřející,
v místa ta zas vrať se v tytéž časy.
V útulek ku vlídné rodině
veden budeš, kdež ti bez obavy
žíti bude snům svým jedině,
klidně zřít dnů starých do dálavy. —
Teď však — marno! Temná noc už vstává,
dumná, němá stoupá v lesů tiš,
nade mnou, hle, Lysá kyne tmavá,
že už čas, bych druhů hledal skrýš.

Jděte s Bohem! Však až trud a běda
balvanem vás novým sehne k zemi,
za mnou spěšte, družně svěřte se mi,
nepochybíť, kdo mne v bídě hledá.
Vy pak na mne a na moje druhy
slovem vroucím pamatujte zas,
z hlubin duší až vám v nebes luhy
modlitby se vznese zbožný hlas;
až ty vaše ruce zmozolené
před Bohem se sepnou v pokoře,
srdce vaše nechť se rozpomene — —

a Bůh uslyší tam nahoře — —

Jděte, jděte! Noc se lesem plouží
a mé tělo po oddechu touží.

Sbor.

Otřeny jsou slzy naše,
usnul v hrudi bolu vzdech,
slova hoře, slova bědy
oněměla na ústech.
Jako přítel věrný, štědrý
schýlil jsi se, drahý, k nám, —
zaplať ti to na nebesích
Pánbůh sám!

A byť celý svět ti klnul,
lupičem tě, škůdcem zval,
nám jsi druhem, jehož Pánbůh
útěchou nám v hoři dal,
nám jsi rádcem, pomocníkem,
bratrem milým, oddaným,
ústy bídných tisíckráte
žehnaným!

Skutky tvého milosrdí
nezapíšem v kamení,
do srdce je vděčně vryjem
písmem, jež se nemění.
A když tělo tvé už bude
pod lipami dávno tlít,
paměť tvoje v našich dětech
po dalekých ještě letech
bude žít!

Ohlas.

Bude žít! —
Bude žít! — — —

(Všichni zaniknou ve tmách).

Ondráš.

(Sedí sám na poraženém stromu. Chmurně, trpce).

Ano, ano, ano, ten náš dobrý lid!
Nese tíž svých bolů, svého utrpení
bez reptání, mlčky až do vysílení.
K dobru toužně vzhlíží, pravdu, právo vzývá,
o volnosti píseň, o svobodě zpívá,
a když posléz k boji zlobou stržen bývá,
prchá z vřavy bitvy, nezná zápasit!
Dobrý, družný, měkký, plný vřelých citů,
lehkověrný, sdílný, povždy oddaný,
toužící v své bídě po dnů lepších svitu.
Osudu zlou sudbou stále stíhaný,
velký v utrpení, veliký v svém hoři,
veliký v své víře pevné, nezborné —:
pidimužík pouhý v síle svého vzdoru,
vznětlivec, jenž náhle vzplane ku odporu,
avšak nevytrvá v bouři úporné!
Kletba otročiny pronikla mu kosti,

prostoupila morek, otrávila krev, — —
a teď břímě vleče v slepé poddanosti
ku posluze panské ochočený lev.
Stokrát oklamaný stokrát věří znova,
stokrát zbičovaný vleče dál svou tíž,
stokrát utrýzněný stokrát beze slova
na svá bedra béře otročiny kříž, — —
a byť srdce v těle pukalo mu žalem
a byť duše lkala v hoři neskonalém
a byť zřel, že hnán jest jisté zhoubě vstříc,
nesrazí se v řady v zápas vytrvalý,
nezatne dlaň těžkou na kus tvrdé skály,
nevmetne jí tvrdě v drzou zbůjce líc!

A proč já se zrodil? A proč v tvrdou dlaň
k boji odvážnému uchopil jsem zbraň?
Bludičky to byly, jež mne v zápas vedly,
světélka jen klamná, oči mé co shlédly
tam v té šeré dálce nezrozených dnů?
Fantomy snad liché, jež mne omámily,
za sebou jež krok můj v mlhy přivábily,
aby v sled mne svedly v zmaru hlubinu? —

Obraz krásný, světlý na mysli mi tanul! —
V středu rodné země v myšlenkách jsem stanul,
volně po vůkolí oko moje spělo
a v něm plno jasu, radosti se chvělo!
Nevanuly mlhy dálné po krajině,
nebloudilo temno stráni, dolinou,
slunno bylo, jasno v širé domovině,
záře zlatá spěla luhem, hájinou.
V nedozírné dálky prchly bludů stíny,
předsudky a chmury májový jak sníh
roztály pod žehem svitů slunečních.
A ne v ponížení, ve jhu otročiny,

ale volný, hrdý jako vladař — král
na svém rodném lánu člověk — bratr stál.

Prchlo, zašlo všecko! Zmaru zloduch kletý
nadějí všech našich pošlapal nám květy!
Potlačeno právo, spravedlnost svatá,
zvítězila nad vším panská zvůle klatá;
v nevolnictví hnusném zjařmený zas lid
neporuší drze sladký pána klid — —
Násilí a Bída s přišernou zas tíží
na ty chudé chaty po kraji se nižší,
na šíje se chlopů ostrým spárem vésí,
chechtotem svým divým v bdění, v snu je děsí.

Či Ty chceš tak tomu, Bože svrchovaný?
Či ta všecka Bída, příkoří a rány
zkušebným jsou žárem, vášně zlé jež taví,
Lid by vyšel z něho jako démant pravý,
jehož úkol velký čeká v dálném příští
na národů valných širém zápasišti?
— — — — — — — —

Mlčím! — Však mé srdce divá bolest drtí
a má duše smutna, smutna, smutna k smrti! —
— — — — — —

Ticho, ticho kolem. V temný, němý les
na perutích hebkých noci klid se snes,
a ty stromy šeré, dumné kol a kolem
jakby v pochopení chýlily se níž,
jakby naslouchaly, s nevýslovným bolem
Ondry ret co šeptal v šerou jejich tiš,
jakby stesky jeho v duši ukládaly,
by je věkům pozdním věrně uchovaly — —

Vzhůru Ondráš k Lysé kroky svoje stáčel.
A co v dumách těžkých výš a výše kráčel,

padnul pohled jeho dolů v kraje sníci,
na chaty a chýže jakby dumající,
jak se k sobě tisknou skromně k druhu druh, —

a tu bolest žhavá v něm se zavlnila,
všecky hloubky duše horká zaplavila — — —

A zrak jeho chmurný slza zarosila — —
— — — — —

Zdaž tu slzu psance, viděl věčný Bůh? — —

Scena třetí.

Ve Skalici na faře. Večer.

Kněz.

Chyby a poklesky člověkem vládnou.
Viny jak vzbouřené pramicí lehkou
zmítají, točí jím nad tůní zrádnou,
vůle pak člověka nádobou křehkou.
Pochopím mnohé a vina, věř, každá
nitro mé soucitem zvlní,
avšak co největším hnusem mne plní,
podlá je, úkladná vražda. — —
Což ani jiskřičky, záchvěvu citu
nechová Fuciman v duše své skrytu?
Což ani ve spánku svědomí žeh'
nebodá duši mu výčitkou v snech?
Hukvaldských lesů což hluboké šumy
děsně se nemísí v Juráše dumy?
šlechtice toho, jejž zabil tam mstivý,
nezpění v žilách mu veškerou krev
příšerný, hrozivý zjev?
Nevzbouří myšlenky v kolot mu divý?

Ondráš.

Skála nad hlubokým úvozem visící,
od boku horského zvolna se lomíc',
posupná, příšerná, stále se drobící,
poutníku každému záhubou hrozící — —
Toť jeho obraz! Marně své dlaně
k Juráši pozvédám bratrskou prosbou,
marně jej před vraždou chránit chci hrozbou,
pokynem na soudy Páně!
Hruď jeho sluje jest, hadi v níž syčí,
příšera žáští v níž hrůzná se týčí — — —

Jsoucnosti mojí on stínem.
Zápasu, snažení mého
pozadím skutky jsou jeho,
temnějším každým tím příšerným činem. —
Zlořečit, klnout však jemu? — —
V soucitu hlubokém duše má chýlí se k němu!

Otče můj, slyš!
Horal on prostý byl, pána vždy ctil,
s životem tvrdě se o skývu bil,
sám dobře víš,
povždy že v chudobě poctivě žil.
Chudobná chaloupka v pohorské stráni,
miloučká žena v ní růměnných skráni,
na klínu stařička hezoučké děcko, —
práce a svízel a klopota mnohá,
v nitru však dětinná důvěra v Boha, — —
toť, otče, všecko,
světem co svojím zval tady
Fuciman mladý.

A tu jak vichřice, bouře jak divá,
zkáza vše stihla! Chata kde stála,

láska v níž nejdražších srdcí jej hřála,
hromada popele k nebi se dívá — —

Marně on ve Frýdku před pánem lkal,
marně tam o pomoc, ochranu žádal
zoufalý Juráše hlas,
ženu, již panská mu urvala láje,
zachránit, lupičům urvati ždaje,
dokud byl čas, —
žaláře smrduté klenutí páni
v odpověď dali mu na jeho lkání — — —

Posléz když družku svou pokrytou kalem,
znectěnou, zhrzenou, šílící žalem
s chorým svým dítětem v chatu zas ved
ve zraku zoufalství, ve hrudi jed, — —
panského žoldáka prokletá dlaň
nevinnou krví pak dítka a ženy
zbarvila bezcitná pohorskou stráň,
vposled by, záhubu střící,
panská jak zvůle jí kázala mstící,
zažehla dřevěné chaloupky stěny. — — —

Otče můj, chápeš-li nyní?
Prostému člověku urvati zkus,
bídu co lehčí mu činí.
pošlapej všecko, co jemu je svato,
co jemu nad všecky poklady, zlato,
zahub mu srdce, jež jemu jsou drahá,
urvi mu poslední paprsek blaha,
k zákonu, k právu mu v nitro vlej hnus,
otrav mu pochybou veškeré city,
k životu lásky mu vysuš zdroj skrytý,
vezmi mu důvěru v ochranu, v zastání,
nauč, že marným jest vše jeho doufání,
ukaž, že Pravda, že Zákon a Řád

na knutu v páně se spletají rukou.
kterouž jej do nahých bíti smí zad,
chce-li se pokochat otroka mukou, —
všechno mu vezmi, i na Boha víru,
k němuž se utíkal v těžkostech všech,
záští jen rozněť v něm v nejvyšší míru,
v nejprudší divoký žeh, — —
rci mi, zda v mysli teď jasně ti tane,
posléz co z něho se stane? — — —
— — — — — — — — — — —

Nelze mi, nelze mi klnouti jemu,
v soucitu hlubokém duše má chýlí se k němu!

Kněz.

Pravda — oh, pravda! — —
Přece však, běda,
v krvavém díle úkoj kdo hledá!
Běda mu, třikráte běda!

(Po delším, tesknem zamlčení přistoupí k Ondrášovi).

Ondro můj, pokud jsi zástupy ved,
pokud jsi za právo v zápas se řítil,
pokud lid veškerý stíhal tvůj sled,
ctil jsem ten zápas a s tebou vše cítil.
Pohleď však kolem! Po kraji klid,
starým svým zvykům zas navrácen lid,
marnost on vzdorů všech, zápasů vidí,
k Bohu zas všechno své doufání řídí.
Rci mi, — ty Zákon a Řád jsi vždy ctil —
co ty tvé loupeže odvážné, smělé,
co toto záhubné snažení celé?
Jaký v tom smysl? Jaký v tom cíl?

Ondráš.

(Chmurně, teskně, klesle).

Ovšem, ba ovšem! — — Jaký v tom cíl? —
Bože, vždyť všecko, proč tady jsem žil,
zmařeno zcela!
Zničena veškerá tužba má vřelá,
snahy mé, naděje — — není jich, není,
zmrháno všecko mé horoucí chtění! — —
— — — — — — — — — — — —

Loupím! — —
Však lupem-li nazvati třeba
hrstku tu zlata, již směle má dlaň
tyranům vynutí skrovnou co daň,
chlopům bych lačnícím za ní skyt chleba,
rci mi, jak toho pak nazvati sluší,
více jenž loupí, než zcizené zlato,
davy jenž lidu svým násilím kruší,
všecko jenž ničí, co lidu je svato?
každý jenž volnější myšlenky vzruch
katanskou kosou hned v zárodku seče,
davy jenž urputný žene v svůj pluh,
svaté jich Lidství jenž v otroctví vleče,
ba i tu Duši, i Duši? — — —

Loupím! — Však pověz, co více mi zbývá,
ruka kde mstivá
na každém kroku mne sleduje, stíhá,
odevšad vražedná vstříc se mi zdvihá?
Pověz, co v bědném tom zmařeném žití
víc ještě doufati, sníti, co chtíti,
jinou jak cestou tu jíti? — — —

Jenom když ruka má hladové sytí!
Jenom když vím,
za zlato, v pána jež bezednou truhlici

s povzdechem ukládá ubožák trpící,
žal jeho mírnit že smím! — —

Marně, věř, marně mne stíhají, štvou,
marně jak na dravce léčky mi strou,
v zášti a s tajenou bázní
v sídla se vracejí zas,
znovu by vypadli, zvonku jak hlas
v kraji kdes výstražně zazní,
bludičká, marně jež Ondráše blízkost jim jeví!
Tak aspoň ruka, jež na chlopa k ráně se strojí,
dopadnout má-li, přec neví,
mojí že pomsty se, odvety bojí:
bila by ráda,
bázní však schromená třtina jak zlomená
chabě zpět padá.

Kněz.

Přece však, Ondro můj, vzejít může čas,
milost kdy dopřána bude zas tobě,
volnost kdy vrácena bude ti zas
v příznivé době.
Z loupežné, záhubné vyboč jen dráhy,
marno že všecko to, sám dobře zříš,
krásné, leč předčasné tužby tvé, snahy
k novému nevzplanou životu již.
Pokloň se Zákonu, Právo ctít chtěj,
k mocnému Řádu zas dneška se znej,
doufej a vyčkej! Mi tajný dí hlas,
přece že volnosti vzejde ti čas!

Ondráš.

Šťasten, kdo věří! Kde víru však vzíti?
Třikrát já, lupič, jejž pochopů sběr
po kraji stíhá jak divokou zvěř,

třikrát já Pražmovi zachoval žití,
doufal jsem, marnou se nadějí koje,
v posled že ozve se svědomí pána.
spraved'nost, lidskost že bude nám přána,
uznáno právo a bezvina moje, — —
marně a marně! Dál pochopů sběr
po kraji stíhá mne dravou jak zvěř! — —

Nechceme milost! My právo své chceme,
aby nám nebrali, svojím co zveme,
nárok náš na život šetřen by byl,
na statku zděděném vlastníky býti,
člověka důstojně, svobodně žíti,
to jest náš cíl! — — —

Pokloň se Zákonu, Právu, ty díš,
loupeže zanech! — — Zda vážné tvé hlavy
hodno to, otče? Co řečí tou mníš? —
Uvaž jen, k d o že tu lupič je pravý!
Právem-li zváti chceš výsady prokleté,
pravdou-li bludy a předsudky staleté,
dobrem-li zákony, stanovy, řády,
kterými chráněny útisk a násilí,
kterými člověka v parobka snížili,
sterou jenž bědou mře, hlady,
pravým-li všecko to, co nás tu svírá,
pod čím Syn Tvůrce tu bezmocně zmírá,
k zemi co tiskne nás balvanem nadpráví,
nitro co zrývá nám červ jako hlodavý,
pravým-li všecko to příkoří, běda,
z prachu jež Člověku zvednout se nedá,
v otroctví poutech co smýká nás kalem,
život co plní nám mukou a žalem — —
čím je pak myslící Člověka Duch?
čím je pak Život, čím Pravda i Svědomí?

čím je pak Myšlenka veliká, čistá?
čím je pak vznešené poslání Krista?
čím je pak Buh? — — — —
— — — — —

Čistá je víra má, čistý můj štít!
Volný já s volnými bratry chtěl žít,
nemravné Moci já základ chtěl zničit,
Člověka-Práva trůn toužil jsem vztýčit.
Marně! Však dosud jak skála tu stojím,
o niž se bezmocně přívaly tříští,
s pohledem upřeným v slunnější příští
v Lidskosti vítězství vírou se kojím!
Avšak, ať trýzní mne mrzkostí sterou,
tělo mé na kusy nechať si derou,
Myšlenka, Duch můj, ty žít budou dál,
nezhynou, doutnati dál budou v skrytu
v bratrů mých vzpomínkách, v myšlení, v citu,
z jisker jich v budoucnu požár by vzplál.
Zápas můj čestný byl, dobrý byl, pravý,
a nechať buřičem — před pánem-lupičem
nikdy víc neskloním hlavy!

Kněz.

(Hluboce zamyšlen. Pak vážně, s vřelým soucitem).

Ubohý, statečný hochu! Nevíš jak líto mi tebe!
Mladého života tvého, mladých tvých ztracených let,
ryzího zápalu tvého, nadšení, v nitru jež skryto,
duše, jež k slunci jen, k slunci řídila stále svůj vzlet!
Ubohý, smělý a hrdý! Miluji duši tvou smělou,
k trpícím, zjařmeným bratrům oddanost tvojí cím vřelou.
tajemná, mocná ta síla, která se v žilách tvých vlní,
víra tvá veliká, zářná obdivem nitro mé plní.
Ale když pomyslím, Ondro, vposled co přece tě schvátí,
na onu strašlivou propast, stále k níž řítíš se blíž,

na Zmar, jenž náhle snad, děsně ve hrob tě příšerný sklátí,
líto mi, líto mi tebe! — Hochu můj, radu mou slyš:
opusť kraj rodný! V svět širý, v neznámá uchyl se místa,
nepřátel tvojich kam tvrdá nesáhne k tobě až dlaň.
hlava tvá znavená bojem v oddech kde skloní se jista,
duše kde okřeje klidem, deštěm jak vypráhlá pláň.
V rodiny blaživém lůně, v práci a v činnosti ruchu
druhým, věř, domovem milým cizí se stane ti svět,
míru dech zkonejší zvolna, bouřně co vřelo ti v duchu,
posléz by na nivě dnů tvých blaha ti vypučel květ.

Ondráš.

Opustit Otčinu drahou,
opustit rodný svůj kraj?
dnů mojich kolébku zlatou,
krásný ten pozemský ráj?
Hory ty drahé, v jichž dumavém klínu
odvěčná, božská sní Krása,
hvozdy ty šumné, v jichž blaživém stínu
duše má s ptákem, jenž volný, tam jásá,
všecky mé trudy, všecky mé smutky,
všecky své niterné spory a půtky
ráda tak se sebe střásá?
Kraje ty vábné, ta údolí, pláně,
vísky ty snivé a doliny, stráně,
všecko, to všecko, co kdy jsem měl rád?
všecko, co s duší mou, s bytím mým celým
spjato je veškerým citem mým vřelým,
zaměnit měl bych za ciziny chlad?

Všecko mi, otče, všecko mi vzali,
drahým co duši mé bylo,
už jen ta bolest, už jen to hoře
z všeho mi, ze všeho zbylo.
Nemám už, nemám, nežli ty rovy

tatička, matičky věrné,
kteréž mi ve hrob předčasný svrhla
žalost a zoufání černé.
Ale když hoře nitro mé zjitří,
bolest když za dlouhých nocí
na duši moji, na srdce, v mysl
drtivou zalehne mocí,
smutky když černé, těžká jak mračna,
chmurná jež nad kraj se níží,
v nitro mé bědné stíny své vrhnou,
duši mou balvanem stíží,
vzpomínky trpké, myšlenky těžké
rádlem svým mysl-li zryjí,
v bolesti, v žalu, v zoufalství mukách
bytost že všecka se svíjí, — —

tu jako jelen k smrti až štvaný
rovů těch zátiší hledám,
zraněn a zmučen životem celým
k oddechu u nich si sedám.

Volám ty drahé pod zemí snící,
jménem je nejsladším vzývám,
v blízkosti jejich, pochybou sžírán,
v nitro své vlastní se dívám.
Na váhy přísné kladu tu všecko,
lžizákon z čehož mne viní,
všecky ty skutky, z vůle jež mocných
proklatcem, psancem mne činí;
v misku pak druhou snahy své ryzí,
tužby své nejčistší skládám,
všecko, co v oběť kleslo jim drahou,
všecko, čím trpěl jsem, strádám, — — - -

A moje duše k mrtvých těch stínům
znova vždy vine se úže,

zbavena pochyb, klidná, že v lásce
čistá k nim hlásit se může.
A jako rosa vadnoucí květy
osvěží, posílí z rána,
útěcha sladká z rovů těch stoupá
v duši mou, žalem jež sdraná.
Jakby ty drahé bytosti mrtvé
chmůry mi stíraly z čela,
mírnilý smutky, bytost má všecka
pod nimiž stokráte mdlela, —
jakby mi děly, vždycky že toho
příkoří stíhá a běda,
vezdy jenž Pravdu, Právo a Dobro
po cestách života hledá, —
lichou že plevou zákony, kletby
sobeckých, tyranských lidí,
Bůh jenom věčný, všemocný, dobrý
v nitro že člověka vidí, — —
jakby mne k sobě vinuly, jest mi,
jakby mi žehnaly tiše — — —

A moje oko klidně zas, vděčně
v hvězdné se upíná výše. — — — —

Nelze mi, nelze, otče můj dobrý,
opustit drahé ty hroby,
nelze mi slední útěchy zbýti
dnů svých, jež plny jsou zloby!
Svatou mi země, v luně jež svojím
matičku, otce mi kryje,
kraje ty rodné, po kterýchž v bídě
tisíce bratrů mých žije.
Miluji, otče, drahá ta místa,
kolébka moje kde stála,
kde mi tak známou každá ta víska,

každý ten potůček, skála,
kraje ty známé, všecko v nichž ke mně
hovoří družnou tak řečí,
všecko kde zraku v pohledu každém
těchou a něhou se vděčí. — —
Nelze mi, nelze! Vím to: je konec!
Hruď moje bolestmi zryta,
život můj — člunek, bouřné jímž moře
po vlnách kypících zmítá.
Zhynu — snad bídně! — Ale i hrob ten,
všecko jenž stiší a stají,
méně mne, otče, tížiti bude
v rodném mém kraji. — — — — — —

A v myšlenek tesknýchnávalu on zmlk' a v dumy kles'
a v dumání nad ním pohřížen i starý mlčel kněz.
Co říci měl více? Poslední jak útěchu mu brát,
jak vyhnanců los mu bolestný za vše ty trudy přát?
Jeť posilou, kotvou člověku té svaté lásky cit,
jenž do hrudi jeho k Otčině je věčným Tvurcem vlit,
je přístavem svatým, s nadšením jejž plavce vítá hlas,
po dlouhé jenž plavbě roztoužen se jemu blíží zas.
Je všecko v tom citu: povinnost i pouto k rodině,
i ku bratrum kmene vlastního, i k rodné dědině,
i k národa svaté jednotě, k níž zapsán's krví svou,
i k souboru lidstva, národu jenž velkou rodinou.
Jsou pro duši těchy ukryty v něm rosné krupěje,
je manna v něm sladká, sílící, jíž srdce okřeje,
jsou obrody v něm i očisty tajemné prameny,
jsou svatého ohně vzníceny v něm mocné plameny:
on činy a tužby člověka nad všednost povznáší,
on perutí světlou duši nám vstříc slunci unáší,
on svobodu chce a rovnost všem, on pravdy hledá zdroj,
on odvahou plní člověka pro každý pravý boj.

on v nadšené mění hrdiny svobody zastance,
ont nektarem božským, silícím bědného vyhnance,
on dobro chce, lásku, povinnost jež každou posvětí,
on učí nás víře vznešené i svaté oběti,
ont poutníku světlem vedoucím, by nekles' v bahno, kal,
on k výšinám hled náš obrací, kdež svatý Ideál! —
A neštěstí větší nestává, ni bědy hroznější,
ni v životě celém pokuty být nemůž' krutější,
než oné, jež stihne člověka, když zradí bratry své,
když násilím z hrudi tento cit si lásky k vlasti rve.
On podoben slepci, v životě jenž minul se svých cest,
jenž po květech šlape nejkrasších, an nevidí je kvést,
on podoben chodci bludnému, jenž zapomněl svůj cíl,
jenž zmíraje, vidí s úděsem, že marně, marně žil!
Tůň prázdnoty čiré, příšerné mu zeje ve hrudi,
v níž uhaslo svaté nadšení, jež víc se nevzbudí,
co svatým mu bylo, sevšední a nektar slastí všech,
jímž zvlažuje rty své, posléze mu hořkne na ústech.
I bloudí a bloudí po světě a blaha hledá květ,
a — nemoha vlast svou obejmout — chce obejomuti svět!
Toť plavec, jenž v moři bezměrném své veslo zahodí,
by v bouři pak chytal zoufale, co vlny nahodí,
ať heslo to klamné, blýsknavé, ať pohozený cár,
ať světel to efemérních lesk, ať zhoubných vášní žár.
Jak Ahasver bludný, po věky jenž marně hledá smrt,
jenž po věky marně úpí, lká: „Ó Zmare, zkruš mne, zdrť!“,
on po život celý bloudí tak, by stále hledal jen,
co propasti vlastní prázdnoty by v marný vrhnul plen,
čím prohlubeň její zející by pro vždy vyplnil,
čím před světem chudost názorů by leskem oslnil,
čím odporů vnitřních, dotěrných by stálý ztišil hlod,
čím svědomí svého otupil by bodající hrot.
A vposled — a vposled — — marno vše! Čas vzejde nečekán,
kdy s úděsem zrak svůj ponoří do vlastní duše hlan,
kdy ze všeho chlad jej ovane, chlad pusté cizoty,
kdy zachví se nad tou prohlubní své vlastní prázdnoty — —

I mlčel. — — —
A Ondráš, rozrušen a schvácen smutkem zlým,
se k odchodu vzchopil zachmuřen. Pohledem soucitným
jej provázel starý, dobrý kněz, až zašel v noci stín,
a hluboký povzdech vydral se mu nitra ze hlubin.

Kam zašel? — — Hle, hřbitov skalický! Tam, blízko u brány,
tam pahrbek malý, k sousedům svým družně stěsnaný,
tam matička drahá, nejdražší — —
— — — A Ondráš k rovu kles',
tak těžko mu, těžko u srdce a smutno bylo dnes! — —

Ó matičko, matko, jediná! Kdež dobré oči tvé?
Zda vidíš, zda cítíš bol ten zlý, jenž nitro moje rve? —
Kdož utiší hoře bezměrné, kdož zmírní kruty žal,
kdo zastaví slzu — — —?
Matičko, proč tebe Bůh mi vzal?!
Proč srdce tvé věrné ustalo v svém vroucím tlukotu?
kdo tvoji mi lásku nahradí, kdo tvoji dobrotu?
Kdo nářky a vzdechy jako ty svou těchou utlumí,
co v nitra se děje hlubinách, jak ty, kdo srozumí? — —
Ó matičko, matko — — —!

V bolesti, pro jakou není slov,
on obličej horký přitisknul na drahý matky rov
a líbal a líbal tu svatou zem' svým sprahlým, žhavým rtem,
jež srdce — v tom světě nejdražší! mu kryla v luně svém! —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — —

A posléze, stišen, osvěžen když Ondráš němě vstal,
by noci se hvězdnou, mlčící v kraj tiše snící bral,
jak po bouři, kterouž příroda kol všecka okřeje,
na omládlém květu průhledná, čisťounká krůpěje,
tak ve zraku jeho dumavém, hle! slza chvěla se.

jež nejkrasší hvězdy odleskem mu v oku skvěla se,
jak pozvedl vroucí, vděčný hled ve hvězdný nebes luh. — —
— — — — — — — — —

Zda svatou tu slzu vyhnance zřel v nebi věčný Bůh? — —

IV.

Ve sviadnovské hospodě.

Ponurý, chmurný, děšťivý večer březnový roku 1715. V hospodě sviadnovské u Horáka: Ondráš, Juráš, Kolář, Vlček, Bartoš, Stříž, Beneda, Targalík, Švec z Kroměříže, Chlopčík, Hajduk a více jiných zbojníků, pak hospodský Horák, jeho dcera Dorotka, dvě děvuchy služebné a hudebníci. V hospodě živý hluk a ruch. Většina zbojníků sedí za stoly, po kterých viděti četně hliněných a cínových džbánku a nádob s pivem, talíře i mísy. Zbraně jsou po stěnách a koutech rozvěšeny a rozestaveny. Je po tanci. Chlopčík a Hajduk chodí s děvuchami po místnosti, rovněž Ondráš, k němuž se Dorotka s družnou přítulností vine. Juráš, stoje stranou poblíže hudebníků, sleduje žárlivě každý pohyb Dorotčin.

Zpěv.

Hej, hore háj, dolů háj, hore hájom chodník.
Moj otěc bol dobrý, já musím být zbojník.

Hej, musím být zbojník, bo krivda veliká.
Nepravosť u pánov, pravda u zbojníka! *)

Targalík.

(Tlustý, malý mužík a veliký mluvka. Přihnuv si ze džbánu, staví nádobu se hřmotem na stůl.)

Přisám Bůh, to pravdivá je píseň!
Věru, chlapci, chytrá byla hlava,
Slovákům jež zpěv ten sestavila!

*) Dle Slámova „Pána Lysé Hory."

Dobrá píseň! Galgani jsou páni,
duše psí, jež mor kdys stihnout musí,
jestli dříve obušek můj pádný
na věčnost jim neukáže cestu,
aneb těšinka má rychlonosná
jestli dřív je nezahladí všechny!
Však to znám! Vy v chalupách jak krtci
po pecinách klímali jste líně,
jako lev kdy já už v Němcích bil se,
rukou vlastní v jedné pouze bitce
tři sta litých zhubiv nepřátelů! —
Běda pánům! Hniličky jak pouhé
zahladím je pod čižmami svými!
Střela do nich! Pravda u zbojníka!

Všichni.
(Se smíchem.)

Hohoho! Ej, Targalík náš z Lomné!
Vizte jen, jak strašlivá to hrůza,
z jeho úst co na pány se zubí!

Kolář.

Škoda jen, že řeči jeho střely
rozplynou se sotva vystřeleny!
Škoda jich! Neb ony přec jen, braši,
účinnější jsou a od úst jeho
letí dál než kule smrtonosné,
Targalík jež v těšince své nosí.
Statný hoch to! Při korbeli, míse
jako lev on potýkati zná se
a když všichni pobiti už strašně
po lavicích klímají a stolech,
sám a sám on ještě dál se bije,
roven tůni, bezednou jež zdá se,
lije v sebe korbel za korbelem.

Bartoš.

Což, toť pravda! Udatným on věru,
pokud voják, aneb pochop panský
zlověstný jak mráček bouřliváček
nezjeví se náhle na obzoru.
Neboť pak náš Targalík jak zajíc
sluchy svými podezřele střihne
a už, roven hřebci splašenému,
hrdinství své polapit se snaží,
jež mu zrádně prchlo před pochopem.

Všichni.

(Bujně se smějí. Targalík se víc a víc chmuří.)

Švec z Kroměříže.

(Hubený, vytáhlý mužík. S líčenou vážností.)

Volnou, braši, neb to povážlivo!
V úvahu jen vezměte už zralou,
k nemocným ký ohled víra káže;
a on věru churav nebezpečně!

Všichni.

(Udiveně.)

Aj, co díš? Že nemocen on těžce?

Švec z Kroměříže.

(Týmž tónem.)

Těžce, braši! Popatřit jen chtějte
na ten nádor velký, nebezpečný,
na těle jenž narost jemu v místech,
těžisko v nichž těla nalézá se.
Povážlivá, zlá to oteklina!
Bubnu podobna jsouc tureckému
nadýmá se velkých do rozměrů,

a když dál jej narážek svých žárem
podněcovat, rozehřívat chcete,
uvažte, že osud by jej stihnul,
žaludu jenž zralému je v úděl,
nad ohněm když chvíli zahřívá se.

Všichni.

(S hlučným smíchem.)

Hahaha! Náš Targalík! On pukne!
Hahaha! To do živého místa
ťal jsi, ševče, knejpem svého slova!

Targalík

(za obecného smíchu napřahuje ruku na ševce.)

Krtku jeden! Smolařů všech skvrno!
Hladoleta synu, který chrta
zahanbuješ větrem živeného!
Proto-li snad tvrdé ruce kata
milosrdně urval tebe Ondráš,
zasloužilé, statečné bys lidi
bídných vtipů píchal šídlem hrubým?
Pozor dej, by tato moje ruka
neprovedla na ohrdlí tvojím,
nešikovný kat co kroměřížský
ujíti si nechal k hanbě věčné!

Benda.

Ej, co řeč ta marná, vyčítavá!
Však ty sám jen, Targaliku, vzpomeň
na hukvaldskou pevnou kulatinu,
z níž i tebe smělá ruka Ondry
k malé chvále pána z Tiefenbachu
vedla kdysi na sluníčko boží,
kteréž tenkrát hned se za mrak skrylo

a den celý nezasvitlo žalem.
A ty věru za svůj jazyk křivý,
jako had jenž plazí se a kroutí,
hledaje, v čem jed svůj zanechal by,
víc jsi hoden, nežli švec náš vtipný,
aby s katem v přízeň vešel's blízkou.

Všichni.

Hahaha! Ej, Targalíku z Lomné!
Řízným Benda zasáhl tě ostřím,
Janošík že sám by, střelec dobrý,
účinnější nezasáh' tě střelou,
s námi dnes by společným dlel stolem!
Hahaha! Jen vizte, braši, vizte,
jeho tvář jak zelená se, hořkne,
pilulka že příliš trpkou byla!

Hudba.

(V tom spustí k tanci. Chlopčík i Hajduk točí se vesele s děvuchami, rovněž i Ondráš se svou děvuškou.)

Juráš.

(Chvíli obcházeje, jeví stále větší neklid. Zrak jeho tmavý, divně vášní planoucí, stíhá neustále Dorotku, kterouž Ondráš ani mimo tanec z rukou nepouští. Tiše, avšak vášnivě k sobě.)

Jak je ladná! Oh, jak žádostivá!
Jak je šumná v domácké té stroji
a ty růže na tvářičkách hebkých,
oj, jak vábí žíznivá má ústa!
Oh! — — Ty vlny divé, dravé vášně
zas se dmou, zas kypí v hrudi moji!
Jako požár dravý, nebezpečný
bytost moji pronikají, pálí,
každou krůpěj krve rozbouřené
na zápalnou, žhavou mění jiskru!

Kam mne strhnou? — — —
Nevím! — — Ale cítím,
poslední že krůpěj žhavé krve
v oběť dal bych za děvušku tuto!
S celým peklem ďáblů nejlítějších
bez rozmyslu v zápas bych se vrhnul,
bych jen věděl, v náručí že moji
oddaně by pro vždy spočinula!
Oh, jsem ďábel! Vím to! Avšak věřím,
ženy té že kouzlo divumocné
k andělů by pozvedlo mne výši! — —
Jak je svůdná! Hle, ty oči její
hvězdami se třpytí nejkrasšími! — —

Chlopčík.

(Tanče se svou děvuchou, bujaře zpívá.)

Ichuchu! ichuchu!
Šumnou mám děvuchu,
šumnou jak voničku
z rozmariny,
na ni já myslívám,
na ni se těšívám,
jak táhnu přes hory,
přes doliny!

Ichuchu! ichuchu!
Ladnou mám děvuchu,
ladnou jak růžičky
voňavý květ,
ichuchu! ichuchu!
a já mou děvuchu
nedal bych, nedal bych
za celý svět!

Děvucha.

Švarný můj šohajku, toč se jen, toč,
vesele se mnou si ku stropu skoč,

však možná dlouhý zas potrvá čas,
nežli svou dívčinu,
vonnou tu květinu
na prsa přivineš zas!

Oba.

Chlop.: Točme se dokola, děvuško ladná!
Děv.: Točme se, viňme se do kolečka!
Chlop.: Nad tebe není mi na světě žádná!
Děv.: Nemám já nad svého galanečka!
Oba.: Lubme se, točme se vesele dál,
— nad mládí radosti není! —
stáří než přinese bědu a žal,
život než v jařmo se změní!

Hajduk.

(Tanče se svou děvuchou, taktéž zpívá.)

Sviadnovské lučiny, pláně,
šumné vy kvítečky máte,
chlapec jak pohlédne na ně,
myšlenky, rozum si zmate;
srdce mu poskočí,
hlava se zatočí,
ohněm mu zahoří skráně,
jednou jak uzří je,
pro jiné nežije,
život svůj dal by hned za ně,
sviadnovské lučiny, pláně!

Děvucha.

Přijechal zbojníček švarňoučký,
přijechal bez volání,
srdečko děvuše ze hrudi
uloupil z nenadání;

za její svoje ji zůstavil
a to tak bouřlivě bije, —
od těch dob jeden teď po druhém
bez konce touží a nyje!

Přiviň se, zbojníčku, švarňoučký,
přiviň se k děvuše blíž,
aby ta toužící srdéčka
uslyšet mohla se spíš,
aby si důvěrně svěřila,
radost jak plní je obě,
a jak jim blaze je nejvíce,
blizounko přilnou-li k sobě!

Chlopčík, Hajduk a obě Děvuchy.

(**Zpívají sborem.**)

Ty naše dědiny
pěkné jsou dědiny
po dolech, po stráních,
po krajině,
mnohé v nich děvušky
jako ty maliny,
jako ty květiny
po lučině!

Ty naše osady
šumné jsou osady
dolinou, planinou,
mezi lesy,
mnohý jak stromeček
štíhlý tam syneček
dolinou, lesinou
zahoukne si.

Zahoukne, zavolá,
kloboučkem zakrouží,

poskočí, zatouží
děvušce vstříc — —:
tebe já, dívčino,
květino, malino,
tebe já z objetí
nepustím víc!

* * *

Vstávejte, chlapci, vstávejte,
v ohradách vlci jsou,
za nimi ruče, s lupem svým
nežli vám uniknou!

(K této písni se manč i ostatní zbujníci přidávají, takže celá místnost mohutným zpěvem se otřásá).

Berou vám ovce nejlepší,
plení vám salaše,
za nimi! pán — ten nedá vám
na pomoc portáše.

Vzhůru jen, chlapci, dokud čas,
spali jste dlouho dost,
vedral se zlý vám v ohrady
cizácký, drzý host.

Trhá vám vaše ohrady,
vraždí vám ovečky,
vrhá se vzteklý, hladový
na vaše statečky.

Ruče jen, chlapci, báčům svým
na pomoc, v zápas, ven!
nenechte dravým lupičům,
nenechte drahý plen!

Vzhůru jen, hříšno otálet,
zlý by vás stihnul žal,
vzhůru jen, vlci jsou v ohradě —
Klet buď, kdo dál by spal!

Juráš.

(Nesúčastniv se zpěvu, stále více a více se zneklidňuje a rozechvívá. V rostoucí vášni stíhá co chvíli Ondráše a Dorotku žhavými pohledy. K sobě).

Ondráš! Ondráš! On a on jen všade!
Jeho lid si všechen vůdcem zvolil,
k němu dosud důvěrně se vine
jako k rádci, pomocníku, bratru,
za ním svorně družina se béře
poslušna jsouc slov a vůle jeho,
jemu vše se v službu dává družnou.
I té šumné hrabinky zrak svůdný,
pokud věčna nezastřel se clonou,
jemu vstříc vždy usmíval se, smělci,
i tam ta, hle, děvušenka ladná,
plná mládí, lepoty a vnady,
plna touhy k němu upíná se! —
A co já? — — —
— — — — — — — —
Ej, Ondro, běda tobě!
Však mi dosud bujaře krev horká
celým tělem kypí a se pění!
Však mi věru na tvou lebku tvrdou
dosti ještě v dlani síly zbylo!
Tvoje spustlá, rozcuchaná hlava
dost už zralá, za hromádku zlata
abych v klín ji chtivých pánů vrhnul,
a tvá krev jak mléko nejbělejší
na beránka omyje mne rázem,
jemuž volno žíti mezi svými.
Pak — —! Pak — — —!
— — — — — — — —
Hle, jak planou oči její!
Jak ta líčka jarou krví hoří!

Zbojníci.

(Nesou v bujarém veselí Targalíka a Ševce do kola a nutí je spolu tančit).

Hola hoj! Teď vari, tanečníci!
Jiný teď zas párek roztomilý
zakrouží si v tance bujném reji,
hodný věru, ku obdivu jeho
aby země sešla se tu celá!
Hej, vy chaso, jinou zahrajte už,
a tož veselou a bujnou píseň,
při níž nohy samy od podlahy
v ladném chvatu jaře poskakují,
při níž srdce do skoku se dává,
a vše smysly závrať jímá sladká!

Švec z Kroměříže.

(Vší silou objímá Targalíka a počíná kroužiti s ním, jenž zprvu se vzpírá, pak mimoděk se poddává. Švec při tanci zpívá. Všichni přítomní utvoří kolem nich kruh, bujně pokřikujíce, tleskajíce a smějíce se).

Targalíku, Targalíku,
v tance rušný rej
chutě jenom tělem, duší
se mnou ty se dej!

Není radost jako radost,
starý zlosynu,
nedostaneš vždycky k tanci
takou dívčinu.

Nejsou každé dívčí vnady
jako moje jsou,
není každá jak já k tobě
družnou, přítulnou.

Toč se jen a viň se, synku,
užij, dokud čas,

panský kat ten jinak s tebou
zatančí si zas!

(Krouží s Targalíkem stále prudčeji, divočeji).

Tanec s ním je, věř to, brachu,
nepříjemná věc,
vzpomeneš, že lépe tančil
kroměřížský švec!

(Švec, krouže v divém víru, shodí náhle Targalíka na zem a sám padá s ním. Vůkol divoký smích, vřava a hluk).

Horák.

(Nesa čerstvé pivo).

Hoj, toť věru veselý je večer,
jakých málo oči mé tu vidí!
Však už mněl jsem, hospoda že moje
nadobro as vypadla vám z myslí
na potulkách po horách a dolech,
aneb hříchů svých že litujíce
na pokání dali jste se svaté,
výhost davše moku opojnému
a všem plesům, radovánkám hříšným. —
Hle, tuť pivo! Vizte jen, jak svůdně
lákavou svou pěnou vstříc vám kyne!
Chutě jen! Však koření jak vonné
při korbeli veselost je družná,
kterouž tělo okřívá i duše!

Zbojníci.

(Berouce od něho pivo, připíjejí si, povykujíce a škádlíce se dále. Rozmar jich je stále bujnější).

Ondráš.

(Chodě s Dorotkou).

Hle, jak chlapci veselí čiš plnou
chutě ke rtům nahýbají všichni!

Viz, jich zraky, uhlíky jak žhavé
ohněm září všem a tváře snědé
do temna, hle, zarděly se plesem!
Buď jim přáno! Však to žití naše
klopota je, svízel ustavičná,
rovno chůzi nad propastí hrůznou.

Dorotka.

A proč dlouho tak vy nedbali jste,
cesta k nám jak zarostla by trním?
Nevděčný! Či hrabinky zas jiné
hledalo tvé oko půvab panský,
frýdecká když paní v kryptě tiché?

Ondráš.

Žárlivá! Však dobře známo tobě,
hrabinka že útočištěm byla
lidu všemu, štítem, duchem dobrým,
ochrannou jenž o nás vedl péči.
Však ne hříchem, proviněním pustým
náklonnost má ku hrabince byla,
již jak sestru, přítelkyni družnou,
rádkyni a pomocnici věrnou,
světici jak boží vroucně ctil jsem,
ana dobrá, šlechetná a krásná,
naděje jak poselkyně smavá
schýlila se měkce k lidu, ke mně — —
Však ni tebe cit můj nezapomněl,
a jak jelen po studánce lesní,
a jak kvítí po krůpěji rosné,
a jak slavík po večeru snivém,
plném kouzla, třpytu, vánků vonných,
po tobě já touhy byl jsem plný,
v světě tom jež blahem jsi mi sladkým,
rozkoše a těchy zdrojem čistým!

Dorotka.

(Tulíc se k němu).

Oj, ty dobrý, statečný můj hochu!
Však i já — ty nevíš, nevíš, Ondro,
po tobě jak toužila má duše,
za nocí jak v komůrce své tiché
horoucně já vždy se modlívala,
na marno by nevyšly tvé tužby
a to vše, co v oběť dal's jim těžkou,
v oběť drahou, ničím nesplacenou!
Oj, ty nevíš, nevíš, hochu milý,
srdcem vším jak vždy jsem toužívala,
Pánbůh sám by ochráncem byl tobě,
štítem dobrým, od zlého jenž chrání,
vůdcem mocným v čase protivenství,
odevšad jež úklady ti strojí!
Hle, vždyť v tobě život můj jen kotví,
od tebe jen myšlenka má každá
vznik svůj béře, povzlet svůj i vzpruhu,
k tobě jen by zpět zas směřovala!
Není bolu, srdce tvé jenž zrývá,
aby mou též nepronikl hrudí,
není tíže, klopoty, ni trudu,
pro tebe jichž nechtěla bych nésti,
ty můj milý, milý nade všecko!

Ondráš.

Oj, ty dobrá děvušenko moje!
Jak mi sladkou oddanost tvá ryzí,
kterak drahým cit tvůj srdci mému!
Oj, jen tebe Bůh ať dál mi chrání,
ať jen střeží kroky tvoje všecky,
ať mi tebe zachová v čas příští,
v klidnější až kolej dny mé vbočí!

Žitím vším já žehnati chci nebi
za tebe, ty růžičko má sladká!

Juráš.

(Stoje opodál zachmuřen jako zrádná, černá, děsuplná noc. V divé vášni k sobě).

Jak to bouří, jak to kypí ve mně!
Ne, dýl nelze sledovat mi zrakem,
ku sobě jak vinou se a tulí!
Ne, radš pekla žár ať nejžhavější
nitro moje v mukách věčných kruší,
nežli déle — — —

Hudba.

(Zahraje v tom k tanci. Párky počínají s novou chutí kroužit. V místnosti se ruch a hluk stále vzmáhá, zatím co neklid Jurášův svého vrcholu dosahuje).

Ondráš.

(Tanče s Dorotkou zpívá).

Do kola a do skoku, děvušenko moje,
ať se jaře zrůmění ladné líčko tvoje.

Ať ta očka černavá, jež ti tolik sluší,
nejkrassími hvězdami zazáří mi v duši.

A tvé rtíky krvavé jako rubín pravý
k mým ať přilnou žiznivým v pocel toužný, žhavý.

Bude plát mi na ústech za noci i za dne
a mé žití klopotné zas mi bude snadné.

A ty svůdné oči tvé, hvězdičky ty smavé,
světlem svým mi osvítí všecky cesty tmavé.

A tvé líčko růměnné a ty celá, celá,
jak ta mládí pohádka, toužná, krásná, smělá.

se mnou budeš noci, dnem, ve bdění i v snění,
ve vzpomínce každičké, v každém pomyšlení!

V srdci vroucí, blahý cit, v mysli, v duši tebe,
v hrudi moji blažené zářivé se rozklene
nebe! nebe! nebe!

Dorotka.

Bolelo mne mé srdéčko,
už mne více nebolí,
jak se do mých zahleděly
tvoje oči sokolí!

Bolela mne má hlavička,
ale bolet přestala,
jak se na tvé statné hrudi,
na tvém srdci schovala!

Přestaly mne smutky tížit,
rozlil se mi v duši jas,
jak mi ve sluch z nenadání
bujarý tvůj zazněl hlas.

A jak tvoje ústa žhavá
přižehla se na můj ret,
blaženost mne uchvátila,
jaké nemá širý svět!

Oba.

Ond.: Děvušenko moje, jak se to jen stalo,
srdce tvé že k mému srdci
mocně tak se spjalo?

Dor.: Tvoje oči čarovné, jak se na mne smály,
kouzlem sladkým srdce moje
k tvému připoutaly!

Ond.: Děvušenko moje, jsem já beze jmění,
kousek pole, chaloupečka
mojí v světě není.

Dor.: Na tvých prsou širokých dosti pro mne místa,
náruč tvá byt nejmilejší
srdci mému schystá!

Ond.: Děvušenko moje, do hlavy si vzali,
z domova by jako psance
v cizinu mne štvali.

Dor.: Co nám zloba lidí všech, cizí světa strany?
Světem širým půjdu s tebou,
hochu milovaný!

Ond.: Děvušenko moje, zbojník jsem já drzý,
na kolo jenž vpleten bude
panským katem brzy.

Dor.: Nevěř, nevěř, synku můj, neuchvátí tebe,
však tě pro mne chránit bude
milosrdné nebe!

Ond.: Děvušenko moje, na žal byl bych tobě,
nehoden jsem také růže,
jiného ty hledej muže,
hodnějšího k sobě!

Dorotka.

(Maně se s Ondrášem zastaví).

A byť byl jsi zločincem, tebe si jen žádám,
a byť vrahem — v tebe jen všecku víru skládám!
Není jinde těchy mé, nežli v tobě, synku,
není mimo náruč tvou pro mne odpočinku!
Jako tebe, nikoho nelubím já v žití
a jak já, kdo z duše tak vroucně s tebou cítí?

Zajdi v širý světa kraj, za tebou chci, drahý,
žebrákem buď, s tebou chci cizí hledat prahy,
v život veď mne nejtrpčí, v bídu, v odříkání,
k boku tvému přimknuta půjdu bez zdráhání,
v nebes veď mne výšiny, v blaha, v plesu říši
a má k tobě přítulnost každou slast tvou zvýší,
v pekla hrůznou říš mne veď k duchům zavrženým
a já oddaností svou peklo v ráj ti změním!

Ondráš.

(Mocně dojat.)

Děvuško! Kde, kdeže v světě širém
žena ta, jak ty jež srdcem celým
k srdci mému schýlit by se znala?
Oj, ty jediná! Ty nade všecky! — —

(Oba stojí tiše ruce si tisknouce a planoucími pohledy v sebe se vpíjejíce.)

Juráš.

(Tiše, vášnivě k sobě.)

Hle, teď stojí! Nuže, rychle k činu!
Snadno teď jej v půtku strhnout možno,
milostným an roztoužením plane!

(Pokročí k Ondrášovi a chce jej odstrčit od Dorotky. Ztěží jen ještě na mžik vášně své na uzdě drží.)

Hola, Ondro, jinému též dopřej
křehotinky této věků kyprých,
hostů všech jež nabízí se touze.

Ondráš.

(Levicí pevně Dorotku obmykaje, odrazí pravicí Juráše stranou.)

Vari, bratře! Však ti tuším známo,
nevěstou žeť mojí nejmilejší,
jejíž česť mi nad život je dražší!
A by jiná pronesla to ústa,

tvá čím právě nerozvážná slova
nevěsty mé v zlém se dotkla vtipu,
k citelnější odpovědi věru
pádnou dost by ruka moje byla!

(Odtančí s Dorotkou zvolna od Juráše, krouže dále v kole.)

Juráš.

(Do krajnosti podrážděn, sípavě, s pěnou na ústech.)

Nuže, zhyň! Zhyň, proklatče ty bídný!

(V divoké zášti skočí za tančícím Ondrášem, v mžiknutí oka vyrve mu obušek z pravice a jednou ranou do spánku jej vztekle obuškem uhodiv a k zemi sraziv, druhou ranou způsobuje takořka okamžitou jeho smrt. — Srdcelomný výkřik Dorotky zazní místností a — hrůzné zděšení uchvacuje náhle všecky přítomné.

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

A z mračen ponurých v kraj temný, mlčenlivý
déšť v chladných krůpějích se s tesknym šumem ronil.
a — jakby věděl též, kam zabočil zmar divý —
po oken tabulích tesklivou hranou zvonil.
Cos' jako táhlý kvil, jak vzlykot duše siré,
jež v propast stržena dnů bědných peřejí,
jak vzdechem hlubokým když chví se lesy šíré,
tak tesknĕ válo cos' tím šumem krůpějí, —
jak výkřik zoufalce jim děsivě cos' válo,
až srdce ve hrudi úzkostí ustydalo! — — —

A marně zbojníků kruh náhle uděšený
ve zmatku bezhlavém přispění vůdci žďal,
a marně v život zpět jej volal opuštěný,
an v bolu divokém nad mrtvým vůdcem stál. —
A marně vlasy své si z krásné hlavy rvala
a v hoři zoufalém vzlykala děvucha, — —
ten, jehož před chvíli tak vroucně objímala,
bez hnutí ležel tu jak hmota bezduchá — — — —

A temnou krajinou jak příšerný syn Zmaru,
ve zraku šílenství, štván peklem, Juráš spěl,
jak Kain prokletý, krev v divém ještě varu,
když z mraků Otce hlas výčitkou za ním hřměl.
Kam chvátal? — — K propasti, již mocní rozklenuli,
k těm mezím krajnosti, jež stihnout musel v sled,
toť v Zmar, jenž předurčen bezcitnou pána zvůlí,
toť tyranií zlou a tlakem sterých běd, — —
toť k zámku Pražmovu on v divý dal se chvat
pro milost (drahou tak!), pro Jidášský svůj plat —
a neznal, netušil, jak marnou vražda byla,
že kolo běhů svých tím nezastaví víc,
že v starou kolej zas je dravá strhne síla,
dál směrem záhubným, propasti hrůzné vstříc — —

A z mračen ponurých dešť chladný dál se řinul
a v jeho šumění jak širý kraj by lkal
pro syna drahého (jenž tak jej miloval!),
jenž rukou prokletou, touž rukou bratra zhynul! —
— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — —

A smrtí neblahou vše smyto, očistěno,
co hanou padlo kdy na dobré Ondry jméno,
a jako z popele když jiskra výš se vznese,
tak z těla mrtvého se vznesl jeho duch
a v hor se stajiv klín a v lesů šum a v stráně
a v pověsť tajemnou a v tišiny a v pláně,
i v ptáka písničku, jež nad krajem se třese,
i v horské bystřiny, jež v smavý pádí luh,
jak oněch duchů druž, jichž světlo věčnem plane,
do trudných našich cest jež září hvězd nám kane,
on ztajen žije dál. — —
Kdy zjevným se nám stane? — — —

Až bratrů zjařmených dá pokyn mocný Bůh! — —

V.

Dozpěv:

Setkání na horách.

Dumaly hory.
Jako ty stíny a chmůry, jež kol čela starce se vinou,
v myšlenek ponurých hloubky když duchem se bádavým noří,
mlhy a oblaka ve výši, ve výši, ve výši plynou
a — jakby ukrýti chtěla skalnatých obru těch čela
slunečné záři —
šedé a vláčné své pruhy po skráních jim vinou. –

Aneb to myšlenek horských jsou mlčící stíny,
z lebí těch skalných jež stoupají němě tak k výši,
poslové tajemných říší?
Aneb to pravěku dumy a staleté pověsti, báje
ovíjí hory ty mlžnými prstenci, kruhy,
sinými, vláčnými pruhy,
plnými tvarů a ticha a věčného taje?
Aneb to slzy jsou země a vzdechy a stony,
zhuštěné v oblačné pruhy a mlživé clony,
po noci dlouhé jež dumavě k výši se vznesly,
na čela horská by ponuře, tíživě klesly? — —

Dumaly hory. — —

Na duši drtivou života tíži a hoře a bědu,
smutek a bolest těch dnešků, jež plny tak těžkosti jdou,
na srdci balvan a v myšlenkách trpkost a pochybu zlou,
po tváři bledé a po zrytém čele

chmůry a stíny tak ponuře, tíživě stmělé,
na ústech sevřených mlčení svor,
ve zraku požár a záští a vzdor,
v objetí skal
poutník kdys znavený stál.

Zrak jeho chmurně se do dálky, do dálky vrýval,
obraz kde krajiny v mlživých obrysech dokola splýval,
jímaje v pohled svůj rozlohy kouřících měst,
nesčetné vísky a pletivo potoků, cest,
samoty klidné a střízlivé, rozlehlé dvorce,
lučiny květné a doly a lánů se měnící vzorce,
zemi tu celou,
ku které v hrudi své láskou plál blouznivou, mohutně vřelou!

Ejhle, ta země — — — —

Ale co ztrnulý výkřik on ponuře stál tu a němě! — — —

Cizácké poznával hutě, cizácké poznával doly,
cizácké poznával tvrze, cizácké poznával školy,
cizácké stopy zřel všude do země jakoby vbité,
cizácké spáry jak nože do prsou národa vrytě,
cizácké ruce on viděl, rostoucí, rostoucí stále,
ohromné, drtivé, dravé, pnoucí se dále a dále,
cizáctva příšeru děsnou se zrakem hyeny divé,
obludu nestvůrnou, hroznou, se chrupem tygřice mstivé — —

Člověka, bratra on viděl, bídně jak žitím se vleče,
v proudech jak po skráních horkých pot jemu krvavý teče,
dlaň jeho mozolná, těžká, v tíživé okovy vbita,
v zoufalém boji jak s mořem podrytých břehů se chytá,
zatím co obludná ruka dlaň jeho od břehů trhá,
v bouřící, ječivé moře násilně zpátky ho vrhá — — — —

Dítek on, dítek zřel zástup, naději národa všeho,
bratry jak tupit se učí na pokyn návodce zlého,
zášti jak semeno kleté do srdcí, v duše jich padá,
pevné by kořeny vrhlo, pěstitel bídný jak žádá,

aby pak, vyrostše časem na sluhy, na stvury Škudce,
dobrými pochopy byli, poslušni cizáka — vůdce,
drzou by dosti jim byla bratrů jich nejčistší snaha,
každá jich tužba by našla tvrdého dosti v nich vraha,
s pohrdou zříti by znali na krovy otcových chatek,
bezcitně plivnout by znali do tváří vlastních svých matek —
— — — — — — — — — —
a nitro poutníka hrůzný an uchvátil děs,
zrak jeho bolestně v oblaka, v oblaka —
k mlhám se vznes! — — —

Ale z těch pruhů,
z mlžných těch prstenců, z oblačných kruhů
jaké to obrysy, jaké to tvary se vinou?
Jakáže světla to žhnou? — —

Pohleď, to oči dvě jsou,
pohleď, to ruce dvě z mlžin těch kynou! — —
Mžik ještě krátký a vteřiny ve kmitu
z mlžných těch prstenců, pruhů a závitů
chmurný se vynořil, titanský zjev!
Na spánku sesedlou, zčernalou krev,
na čele věčnosti ponuré stíny,
ret siný,
ve zraku oheň a smutek a hněv — —
tak se tu k poutníku tajemný připojil druh.
tak duši zraněné zjevil se v chvíli,
bolesti dravou a v mukách kdy šílí,
Ondráše duch — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Náhle, hle, ruku on zvedl, obuškem do dálky kynul,
obraz kde krajiny rodné po dolech, nivách se vinul,
na vísky stulené skromně do klínu zelených luhů,
na města pokynul chmurná s pohledem tázavým k druhu,
na dýmy posupné, černé — — —

Avšak tu na ústech jich
náhle se podivný, trpký, mrazivý objevil smích — — — —
— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — —
— — — — —

A smích ten mrazivý i v mou se duši vryl
a smích ten drtivý i v srdce mé se vbodal
a v nitra hlubiny se nejtajnější skryl,
by červ jak sžíravý tam stále, stále hlodal!

A často, duše má když k tobě, rodná země,
na křídlech vzpomínek se nese nejdražších,
tvůj Ondráš zas a zas se chmurný zjevuje mně,
na spánku seschlou krev a na rtech trpký smích! —

A často, bratrů mých když temné zaúpění
až ke mně zaléhá povzdechem hlubokým,
když v poutech prokletých pod tíží utrpení
je k zemi poklesat a bědně hynout zřím, —

vždy chmurný, mlčící On na mysli mi tane,
na spánku seschlou krev a na rtech trpký smích — — —

a hořkost bezměrná mým všeckým nitrem vane
a vzdor a nenávist se zpění v žilách mých.

Dlaň tvrdě sevře se, zrak prudce zajiskří se,
jak On já v divý boj bych vrhnouti se chtěl,
zášť žhavá, nezkrotná v mé hrudi zavlní se — — —

A v chvílích takových já píseň tu jsem pěl.

V nejbližších dnech výjde

nákladem „Revue moravsko-slezské“:

V. OTTOMAR: Z kouře, prachu a bláta.

E. SOKOL: Kresby.

VIKTOR K. JEŘÁBEK: Dobytí Podolan.

M. KURT: Básně.

Čtěte a odebírejte

„Revui moravsko-slezsko

měsíčník věnovaný otázk
Moravy a Slezska.

Redaktor Otakar Skýpa
v Mor. Ostravě.

Vychází vždy 10. každého měs
v sešitech po 40 hal.

Celoroční předplatné i s poštou 4 K

Revue moravsko-slezs
přináší cenné články ze vše
oborů a informuje veřejno
o záležitostech a poměre
Moravy a Slezska.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
0785P5
1906

Ostravický, Cenek
Písen o Ondrásovi